

PRÓZY
KNIŽNĚ NEVYDANÉ

O MINARETU,
KTERAK ŠEL NA PROCHÁZKU,
A O VOJÁČKOVĚ,
KTERÝ SE PŘITOM NAJEDL

V divoké zemi albánské, půldruhého dne cesty od moře, 5
leží krásné město Tirana, kde přihodilo se jistě již mnoho
pěkných pohádek pro malé i veliké děti.

Na náměstí stojí tu mramorové hrobky a pomníky se zla-
tými nápisy. Za zdmi z hnědých cihel, v bujných zahradách,
kde zrají pomoranče, citróny, fíky a granátová jablka a kve- 10
tou nejkrásnější růže a lilie, stojí obydlí bohatých mohamedá-
nů, křehká jako letohrádky: mají okna zastřená pestrými dře-
věnými mřížkami, aby nepovolné oči nespatriily krasavic, kte-
ré za nimi baví se hrou, vyšíváním nebo čtením básní a ro-
mánů, ležíce na brokátových poduškách. Nad zahradami tře- 15
potají se velicí otakárkové a po městě i po stromech poletují
krotké hrdličky. Za zrnkem vlétnou i do krámů, kde řemesl-
níci vyrábějí a prodávají šperky ze zlata a stříbra, měděné kot-
le a mísy, pestré špičky na cigarety, pěkně vysoustruhované,
sedla, malované truhlice a kolébky a jiné věci krásné i potřeb- 20
né.

Nejproslulejší jsou v tomto městě veliké mešity. Stojí ony
na různých stranách města, pomalovány od paty až k hlavě
květinami a jinými obrazy, a každá má převysoký minaret,
na jehož hrotu skví se zlatý půlměsíc. 25

Tedy do tohoto krásného města přitáhlo jednoho letního
večera vojsko a utábořilo se na veliké louce právě za nejkrás-
nější mešitou. Bylo velmi unaveno a hladovo po dlouhém
a těžkém pochodu. Vojáci shodili výzbroj, postavili si stany
a čekali, až kuchaři jim uvaří černou kávu, jejich večeri. Šťas- 30
ten byl voják, který měl k ní uschovaný krajíček chleba.

Před stanem nedaleko mešity, jejíž minaret stál na této
straně, seděli dva vojákové. Jeden byl malíř a druhý jme-
noval se jako já, Stanislav. Už se trochu stmívalo, ale vojáč-
kům dělaly se před očima ještě temnější mžitky z hladu. Tu 35
povídá malíř:

„Podívej se, Stanislave, kterak minaret, jak se šepí, po-
odchází od mešity, jako by chtěl jít na procházku.“

Stanislav se dívá, kývá hlavou, a byl by pro samé dívání
usnul, kdyby vtom nebyli jich volali pro kávu. Když dopili,
5 vlezli si pod stan, čapky si dali pod hlavu na baťoch a spali,
jako když je do vody hodí.

Ale Stanislav měl podivný sen. Zdálo se mu, že stojí s mno-
ha vojáky ve velikém kruhu a že křížem krážem jako míč há-
zejí si jeden druhému ohromný žemličkový knedlík z bílé
10 mouky: kdo jej chytí, smí si ukousnouti, co ústa stačí, kdo
nechytí, nedostane nic. A vojáček Stanislav má neštěstí, ne-
může ho chytiti, ač má nesmírný hlad. Teď je na něm opět
řada, celý se třese strachem, aby dobře chytil, ale bác!, kned-
lík vletí mu rovnou do tváře, odskočí a kotálí se pryč.

15 Tou ranou se Stanislav probudil. Mne si oči a pozoruje,
že to byl jeho vlastní opasek, který visel na pušce stojící
uprostřed stanu a podpírající střechu, spadl a udeřil jej do
tváře. Pak vidí stanovými štěrbinami, že venku je jasná mě-
síční noc, a má z toho radost. Tu však zdá se mu, že dlouhý
20 stín sune se po místě, na kterém stojí stan, i přemýšlí,
co by to mohlo býti, neboť neslyší kroků.

Vojáček Stanislav vylezl ze stanu. Postavil se, rozhlédl se
napravo, nalevo, a hle, před ním stojí minaret. Stanislav ná-
ramně se ulekl.

25 Minaret měl na sobě dlouhý šedivý kaftan, okruží kolem
krku a špičatou čepici. Byl tak veliký, že se zdálo, že špič-
kou čepice škrabe oblohu, ale přesto vyhlížel jako člověk,
s kterým dá se mluvit. Vojáček divže hlavu si nevyvrátil,
když se chtěl mu podívat do tváře, v které spatřil jen dvě
30 zapadlých očí a hustý šedivý vous. Zdálo se mu, že se mina-
ret na něho dívá, a jak už tak byl v leku a rozpacích, řekl:

„Dobrý večer, pane minarete!“

Minaret opravdu to slyšel. Sklonil hlavu, takže čepice jako
veliký kornout dostala se do šikmé polohy, a pravil hlasem
35 trochu dutým, leč laskavým:

„Dobrý večer, vojáčku Stanislave, copakže nespíš?“

Stanislav podrbl se za uchem, nevěda, co by odpověděl.
Konečně napadlo jej něco.

„Hlad mne probudil, pane minarete,“ povídá.

„Tak, tak, hlad,“ pokyvoval minaret vážně hlavou, až se Stanislav bál, že kornout z hlavy mu uletí, „víš tedy, co uděláme? Jdu na procházku, vezmu tě s sebou. Však ono se najde něco dobrého k snědku.“

5

Tato laskavá řeč Stanislava velmi potěšila a strach z něho spadl. Usmál se, přikývl radostně a docela zapomněl, že by ho vojanští páni mohli považovat za dezertéra.

„Přemýšlím jen,“ pokračoval minaret, „jak bych ti cestu usnadnil. Nenosím sice sedmimílových bot, půjčil jsem je jednomu svému malému švagru z horské vesnice, ale přesto jsou moje kroky pro tvé krátké nohy příliš dlouhé. Nebude, než abych tě posadil na sebe.“

10

I vyzdvihl vojáčka Stanislava, zkoušel jej usaditi zde i onde na své dlouhé postavě, a konečně posadil jej na okružích u krku, kde seděl Stanislav jako na pavlači. Držel se pevně okrajů, neboť měl zpočátku velikou závrať. Ale pak se mu to zalíbilo, neboť viděl daleko široko. Dodal si také odvahy a ptal se:

15

„Jak to, pane minarete, že chodíte v noci na procházku?“

20

„Z dlouhé chvíle, synku, z dlouhé chvíle,“ odpověděl minaret. „Ve dne, mezi ranní a večerní modlitbou muezzinovou, ještě se jakžtakž bavím. Když muezzin leze vzhůru po schodech, lechtá mne to, jako když jsem byl malý a maminka mne vískala. Když zpívá a chválí Alláha, mám radost, že jsem k něčemu na světě. A pak ledacos pozoruji a ledacos si domyslím. Mnoho zajímavých věcí děje se teď v celém světě. Ale v noci mám dlouhou chvíli. Jdu tedy jednou do hor, podruhé k moři. Teprve k ránu si trochu zdřímnu; to mi stačí. V stáří nepotřebuje člověk dlouhého spaní. Dnes půjdeme k moři.“

25

Vydali se na cestu. Minaret kráčel pomalu, ale kroky dlouhými, až se mu okružích třásl, a vojáček Stanislav houpal se na něm jako loďka na vlnách. K spadnutí to však nebylo, a tak Stanislav brzy tomu uvykl a jen se díval, co se kolem něho děje.

30

Šli nejprve městem, kde bylo dosti hlučno. Mohamedánské obyvatelstvo slavilo právě postní měsíc ramazan, kdy ve dne

veškerá práce stojí a život odpočívá, zato však po soumraku pěstuje se tanec a veselice. V hostincích hrála hudba a tanečnice bily do bubínků s rolníčkami. Na hrobkách, tu a tam roztroušených, a na hřbitovech u mešit hořely četné svíčky
5 jako u nás na Dušičky. Kdykoli šli mimo některou mešitu, pozdravil se náš minaret s minaretem druhým, a sice tak, že přiložily pravice nejprve ke svému srdci a potom k čelu, načech hluboce se sobě uklonily; Stanislavovi bylo při tom dobře se držeti okruží, aby nespádl. Jinak nepříhodilo se jim v městě
10 nic pozoruhodného. Stanislav měl sice velkou chuť nahlédnouti mřížkami do některé osvětlené domácnosti v krásných domech uprostřed zahrad, ale minaret, který byl dobrý mohamedán, nechtěl toho připustiti.

Tak dostali se na silnici, na dlouhou a pěknou silnici, která
15 rá vede do bílého města Drače, jež leží na břehu mořském.

Stanislav viděl, že i tu je dosti živo. Tu a tam pospíchaly menší oddíly vojska jako veliké černé stonožky s mnoha ostny a četné nákladní automobily dopravovaly zboží.

Minaret kráčel však rovnou za nosem a ničemu se nevyhýbal. Stanislav velice se tomu divil a nahýbal se z okruží, jak mohl, aby spatřil, kterak to minaret dělá. Bylo to marné, neboť nemohl se tak nahnouti, aby viděl dolů minaretu na nohy, a poněvadž se styděl ptáti se, marně si hlavu lámal tím, zda minaret propouští automobil mezi nohama nebo zda
25 automobil projede minaretem.

Podle silnice střídaly se kopce a roviny s močály; pak přišli do městečka, které se jmenuje Bazaršjak.

„Zde žije můj synovec, hodný hoch,“ pravil minaret, „půjdeme ho navštívit.“

30 Stanislavovi kručelo sice v břiše a byl by raději slyšel, že zde již přichystána je slíbená večeře, ale mlčel uctivě a byl zvědav na nového známého.

Minaretův synovec byl hezký synek v bílém kaftanu a stál u malé džamije, kde spali vojáci. Minarety pozdravily se tentokrát jako mohamedánské přítelkyně, objaly se navzájem
35 oběma rukama a přitiskly hlavy jednu k druhé na pravé i na levé straně. Synovec velmi si naříkal na nepokojné časy, na zlé vojáky, kteří ničeho nešetří; snědli muezzinovi i psíka, s kte-

rým on, minaret, měl důvěrnou známost, a velmi pro něj truchlil.

Stanislava synovec vůbec si nepovšiml, což vojáčka zpočátku trochu mrzelo, když však slyšel, jak mladý minaret je na vojáky rozezlen, byl rád, že v okruží je dobře skryt. 5
Myslí si: co kdyby ho napadlo snísti mne za trest, že vojáci mu snědli psa.

Starý minaret vedl řeč chlácholivou a nabádal synovce k trpělivosti. Nic netrvá věčně, pravil, a časy zlé střídají se s dob-
rými. Zakusily jsme kruté doby a mnohý z našeho rodu přišel 10
v různých vojnách i o hlavu, ale viděly jsme také časy požehnané, kdy sladko bylo naslouchati modlitbám muezzinů za pokojných jiter i večerů. Mnoho vydržíme a mnoho přečkáme, neboť musíme si zasloužiti slávu onoho dne, kdy Mohamed povolá nás do ráje a v nových kaftanech rozestaví nás po 15
městě věčné radosti.

Když se konečně rozloučily, pravil náš minaret:

„Teď půjdeme rovnou k moři, kde nás čeká dobrá večere.“

Tato slova rozveselila opět Stanislava a hleděl nedočkavě před sebe do dálky, kdy se mu již ukáže moře. 20

Skutečně netrvalo to dlouho, přišli na kopec a spatřili v dálce zářící stříbrný kruh a na jeho břehu bílé město Drač. Sestoupili, šli nějakou chvíli ještě po silnici vedoucí do tohoto města, pak odbočili nalevo, a stáli na písčitém břehu veliké zelené pláně, ve které obraz měsíce koupal se jako v te-
kutém stříbře. 25

Napravo město Drač vyhlíželo jako veliká hromádka z kot-
vové stavebnice, jejíž kostky jsou však z cukru. Bylo teplo a ti-
cho, a z moře, nepřítis daleko od břehu, čněly trupy velkých
lodí napolo potopených a nakloněných, s komíny a stožáry. 30

„Umíš-li pak plovat?“ tázal se minaret vojáčka Stanislava.

„Neumím,“ odpověděl Stanislav skoro šepem a zahanbe-
ně.

„To je škoda,“ děl minaret, „nevím, nepřijdeme-li na hloub-
ku větší, než jsem sám, i když se protáhnou. Nu, zkusíme to. 35
Dej pozor, abys tedy nespádl do vody.“

Stanislav držel se už napřed pevně okruží a minaret vešel do vody.

U břehu bylo moře plno bílých čepců a krajek a rozbíjelo je s pleskotem na pobřežním písku. Minaret zamířil přímo k nejbližšímu lodnímu trupu. Šlo to stále hlouběji, brzy sáhala mu voda až k okružím, a Stanislav se bál.

5 Bylo to přec jen na pováženou. Sám a v noci stojím tu přímo nad vodou uprostřed velikého moře, myslil si, a mou jedinou záštitou je neznámý minaret, s kterým jsem dnes poprvé mluvil. Což, chce-li se mi třeba pomstít za všechna příkoří, která vojáci učinili minaretům v těchto zlých a surových
10 dobách. Vždyť jsem sám na vlastní oči viděl, kterak vlezli do jednoho, který byl tak stařícký, že sotva stál na nohou a nijak nemohl se bránit. Vlezli mu až do hlavy, rozdělali tu oheň, aby si kávu uvařili, dříví bylo vlhké a štiplavý kouř valil se stařečkovi očima i ústy. Což, chytí-li mne náhle za nohu, za-
15 točí mnou ve vzduchu a pak mě hodí daleko do moře, kde se nedovolám ani maminky, ani kamarádů, ani pana hejtmana.

A voda stále stoupala, už byla blízko okraje okružím, Stanislav trásl se na celém těle, ale mlčel. Loď nebyla však už daleko, minaret krácel opatrně, a za chvíli šlo to jaksi nahoru,
20 neboť voda počala opět poněkud opadávati. Stanislav nabyl zase trochu důvěry v tajemnou osobu, která ho nesla.

Když přišli k lodi, pravil minaret:

„Tuto loď, která vezla mnoho dobrých věcí, zahubili nepřátelé na tomto místě včera večer. Jmenuje se Sarajevo. Ale
25 vojáčku, máš sirky?“

„Mám,“ vykřikl Stanislav radostně, neboť byl rád, že může minaretu něčím posloužiti, a hledal rychle po kapsách.

„Dobrá, dobrá,“ řekl minaret, „nech je prozatím v kapse a dej pozor, aby se nenamočily; budeme jich potřebovati.“

30 Pak se sehnul a kráčeje podle lodního boku, vzhůru napolo obráceného, hledal něco na stěně.

Hledal okno. A když ho našel, dosti vysoko nad vodou, povídá:

„Teď se, hochu, dobře drž a nic se neboj!“

35 Sklonil hlavu a vši silou vrazil špičkou čepice do okna, které se rozletělo.

„Všecko se daří,“ pravil. „Teď se mi přitiskni ke krku a pevně se chytň vousů. Doufám, že prolezeme.“

A skutečně prolezli. Minaret dovedl natáhnouti své dlouhé tělo na ještě delší a tenčí. Stanislav odřel se poněkud na ruce, ale brzy na to zapomněl.

Když byli uvnitř, kázal minaret Stanislavovi, aby vytáhl sirky a rozškrtl. Stanislav ihned uposlechl, a když udělal světlo, spatřil před sebou minaretovu ruku a v ní růžové svíčky, jaké v Tiraně na trhu prodával v jednom krámě po dobu ramazanu úctyhodný Turek s dlouhým šedivým vousem.

Zapálili je a rozestavili kolem, jak se právě dalo. Tu viděl Stanislav, že se nalézají ve velikém skladišti a minaret že polou leží, polou sedí na podlaze, poněvadž jinak pro svou výšku nemohl. Zboží bylo v nepořádku, neboť se svezlo k jedné straně, když se loď naklonila. Ale Stanislav ihned poznával bedničky s plechovými konzervami, s čokoládou a se sladkým důstojnickým sucharem, jakož i jiné bedny s lahvemi vína a koňaku. Bylo tu velmi mnoho různých věcí vypadlých a roztroušených, a Stanislav měl radost, že se dostali právě na místo tak dobré, neboť mohli se octnouti i na jiném místě, kde by byli seděli toliko mezi pytli kukuřice.

„Vezmi a jez, co ti libo,“ pravil minaret laskavě, „pošlu zatím vzkaz do hor svému švagru, víš, tomu, jemuž jsem půjčil své sedmimílové boty; je u nich teď bída s nouzí, mohl by si tedy dojít sem pro nějakou aprovizaci.“

Stanislav nedal se ovšem dlouho pobízeti. Popadl nejprve velkou plechovku s jemnou konzervou, pak se však rozpo- menul, že nemá chleba, a sebral raději několik krabic s čokoládou a sucharem a několik lahví vína a usedl si s tím ke svému příteli.

Minaret zatím hledal po kapsách svého kaftanu, vytáhl malý aluminiový kroužek a ryl do něho zahnutou kudlou z kozího rohu jakési značky. Když Stanislav rozbalil svůj poklad, udělal si minaret řádné sousto čokolády z několika balíčků, vstrčil je celé do úst a pomalu je žvýkal, mlaskaje přitom poněkud. Pak vstrčil ruku pod čepici, jako by se chtěl podrbat, vytáhl však pěkného, trochu rozespalého sýčka, navlékl mu kroužek na nohu a vypustil jej oknem.

Stanislav vyvaloval oči, neboť takového poštovního holuba ještě nikdy neviděl, nepřestal se však krmiti a napájeti. Když

se nasýtil věcí sladkých, prohlédl si ještě jednou skladiště a naleznuv pytel se sucharem nesladkým a shledav, že se dá dobře kousati, poněvadž je navlhlý, vrátil se k vepřové konzervě a doplnil svou hostinu věcmi slanými. Nic se nestyděl, 5 neboť si myslel, že minaret, který se naň přátelsky usmíval, nepodiví se jeho veliké chuti, když sám vstrčí do úst naráz tolik čokolády, mnoho-li žádný člověk najednou ani snísti nemůže. A když už déle jísti nemohl, popíjel aspoň víno. Tu pravil minaret:

10 „Máme ještě dosti času na cestu. Chceš-li, povím ti tedy pěknou pohádku.“

„A-ano, pane mi-minarete,“ odpověděl Stanislav, který měl jazyk už poněkud těžký a podřimoval téměř, maje hlavu na pytlí se sucharem.

15 A minaret počal vypravovati:

„Do bílého města Drače přijel jednou slavný princ...“

„A-ano, a jmenoval se Wi-wied,“ vskočil mu do řeči Stanislav s poslední silou.

20 „Copak tě to napadá, vojáčku, o princi toho jména ne- slyšel jsem nic,“ pravil minaret a povídal pohádku dále.

Ale vojáček Stanislav, který mi celý tento příběh sám vypravoval, když se vrátil z Albánie do Prahy, usnul zatím, a tak nevíme, jaká byla ta minaretova pohádka.

Druhého dne ráno, když vojáček malíř přinesl pro oba 25 černou kávu a chléb, Stanislav ještě spal. Zatřásl jím tedy a Stanislav se posadil.

„Bože, to jsem se krásně najedl,“ byla jeho první slova. Pak si mnul chvíli oči a povídá:

30 „Ale už mi zase náramně vytrávil,“ a hned se pustil do kávy a chleba s velikou chutí.

A když tak jedl, rozpomněl se docela na své noční dobrodružství. I podíval se po očku k mešitě.

Ale minaret stál na svém místě a byl již docela suchý.

„Máte pravdu, pánové,“ rozhovořil se konečně profesor Hula u dlouhého stolu v jisté restauraci, když vtipy ostatních denních hostů stávaly se naléhavými, „máte pravdu, jsem dnes poněkud nevyspalý a unavený. Probděl jsem minulou 5 noc a dnes dívám se sám sobě, kde jsem k tomu nabral odvahy. Není to maličkost pro člověka v mém věku a hlavně pro nekeřasa v dnešní době obtížné výživy. Léta by se snad konečně ani tak neprotížila na hřbetě, kdyby člověk mohl si po půlnoci dáti druhou večeři a k ránu okráti nad horkou 10 a vonnou dršťkovou polévkou s čerstvými slanými houskami.

Nebyl jsem na to vůbec připraven, přišlo to znenadání, a vinna byla nejprve má roztržitost a pak – nu, pak částečně – vzpomínky, částečně malá recidiva toulavosti z mládí.

Když jsem se včera s vámi rozloučil, zašel jsem ještě do 15 své kavárny, kde jsem doufal sehnati nějaká viržinka, kus za dvě koruny sice, ale jakáž pomoc, nemohu bez kouření pracovat a cigarety přijdou ještě draže. Nenašel jsem, co jsem hledal, tam, kde jsem to hledal, zato však našel jsem starého přítele, který slíbil nějaké opatřiti a mimoto pozval mne na 20 druhou večeři, po níž jsme šli na trochu řeči do vinárny.

Víte, pánové, je to zcela moudré zařízení osudu, že právě dnes jsou naše nápoje tak špatné a tak drahé a mimoto nikoliv vždy při ruce. I my, lidé usedlí, zapovídali bychom se 25 při dobré sklenici možná příliš často: vždyť je toho tolik, co staří přátelé viděli měniti se, náš dnešek liší se nadmíru od našeho včerejšku a zítřek, na ten pouhé pomyšlení již rozehrívá a rozvazuje jazyk – aspoň za důvěrného posezení.

Krátce, bylo k půlnoci, když jsem se rozloučil se starým 30 druhem a nastoupil pomalu cestu ze středu města na konec předměstí. Bylo mi zcela milo, a tak mě ani neznepokojovala příliš ta okolnost, že jsem právě tam, kde jsem byl kvečeru: bylo nejen dopito, nýbrž i dokouřeno, co přítel opatřil, to jsme spotřebovali, sotva na cestu zbývalo mi ještě několik bafů – zítra nastane nová bída a nová shánka. 35

Čekala mne však ještě horší věc. Když jsem totiž přišel před dům svého mládeneckého bytu, před dům, v němž není domovnice a který byl již pohroužen v temný a pevný spánek, zpozoroval jsem, že nemám domovního klíče. Poněvadž pak
5 jsem nepovažoval za slušné bušiti do vrat, dokud někoho neprobudím a o otevření nepožádám, obrátil jsem se a nerozhodnými kroky jal jsem se vzdalovati se cestou, kterou jsem přišel.

Řeknete, že nejpřirozenější bylo by bývalo, kdybych byl
10 zazvonil u nejbližšího hotelu. Ale noc byla krásná a probudila ve mně vzpomínky na noční toulky z mladých let. Krev, rozehřátá vínem, nezchladla dosud na svůj normál, byl jsem lehčí jaksi a pružnější, a zachtělo se mi ještě hodinky volného snění a myšlení, pro něž jasná noc jest nejvhodnějším prostředím a bezúčelné kroky nejlepším doprovodem.

Pan rada se usmívá a myslí si v duchu, že opět básním. Inu, každý z nás má v sobě zbytek nějaké tajné náklonnosti, kterou život a povolání potlačily, ale nevyplenily.

Prošel jsem několika sady, poloosvětlenými třídami i ulicemi úplně temnými; město nevyhlíží teď v noci příliš ve-
20 sele, ale toho jsem ani nepotřeboval. Stačil jsem sám sobě.

Ke druhé hodině ranní přišel jsem na Václavské náměstí. Zde bylo poněkud živěji. Velkoměstský noční život zanechal tu ještě několik malých hloučků, před známými hotely stály
25 párky, nevěstky bloumaly nahoru dolů, tu a tam tryskl smích nebo výkřik rozjařeného.

To mě poněkud vytrhlo z vlastní pavučiny, a ponoukán nadbytkem času, odhodlal jsem se, nikoli bez jistého ostychu, několikráte projíti se po této tepně milostných nočních ob-
30 chodů.

Jak víte, pánové, jsem Pražák Vltavou křtěný a moje mládí, mezi námi řečeno, nebylo právě asketické. Netajím toho, poněvadž ctnost těch, kteří neprošli hříchy a pokušeními, nemá přede mnou valné ceny. Prochází-li se však starší pán
35 v pozdní hodině noční po Václavském náměstí, vzbuzuje různé myšlenky a činí dojem poněkud směšný. Především asi dojem diletanta, který neví jak do toho, třeba strýčka z venkova.

Tato představa nebyla mi dosti příjemna přesto, že jsem byl úplným cizincem na tomto místě v tuto dobu. Neboť jednak nejednalo se mi vůbec o „to“, jež spořádanému člověku v mých letech zdá se přece jen trochu povážlivé, jednak urážela mou ješitnost: člověk silný vzpomínkami je hrd na svou minulost. 5

Procházel jsem se tedy s jistou, schválnou nedbalostí a povýšeností po chodnících nepřiliš osvětlených a bavil jsem se ve svém nitru klidným pozorováním drobného života na noční dlažbě.

Nevěstky mne oslovovaly. Nebylo mi to milo. Nesnědl jsem mnoho vtipné kaše a nemiluji hrubých žertů s bytostmi, jichž živobytí je nesnadné. Rovněž považoval bych za velmi nemístný tón vyzvídavý, sentimentální nebo mravokárný ve styku s děvčaty, jejichž srdce ztvrdla na dlažbě a mysl domnívá se míti v pokrytecké lži nejlepší zbraň. Nemůžeme-li propast mezi dvěma společenskými světy překlenouti prostým slovem lidského kamarádství, jest lépe, necháme-li ji nepřeklenutu. 10 15

Náměstí však prázdnilo se pomalu a mne počla přece jen jímati jakási únava, platiti drahý nocleh se mi teď vůbec nechtělo, i zamířil jsem rychlejšími kroky k státnímu nádraží, kde očekával jsem, že nejdříve otevře se nějaká místnost, v níž možno bude posnídati aspoň. 20

Přede mnou kráčela vážně patrola, dva strážníci, které jsem předešel. Po chvíli nato přišel jsem na místo dobře zastíněné stromy, a tu se stalo něco, řekněme, velmi směšného. 25

Je to, pánové, věc v těchto místech asi velmi všední, ale pro profesora a muže vážného přece jen poněkud nevhodná! Zkrátka, stál jsem náhle mezi dvěma dívkami, které mne přímo přepadly a udýchaně požádaly, abych je doprovodil a tak zachránil před patrolou. Zpozorovaly, že se tu delší dobu již procházím, a vyslovily tedy myšlenku celkem správnou, že mi může snad býti jedno, kudy jdu, nespáchám-li. 30

Mám dobré srdce, pánové, a zdá se mi správně, zachráním-li se, byť to bylo jen pro den, před policií lidský tvor, na kterého celý svět pořádá ustavičně tichou štvanici. Nicméně, bylo mi rychle přehlédnouti situaci a uvědomiti si, že velmi pravdě- 35

podobně nebudu v nové své úloze nikým potkán a poznán, nežli jsem svolil.

Cestou, která trvala asi půl hodiny a zavedla mne až ke Karlovu, nenadělal jsem mnoho řečí. Odpovídaje na jejich
5 otázky, vysvětlil jsem jim svoji nehodu a pokusil jsem se rozumně odůvodnit své ponocování. Jak jsem správně předpokládal, byl jsem skutečně považován jimi za strýčka z venkova; ptaly se mě, kdy mi jede vlak. Zpozoroval jsem také, že klidný a prostý tón mých nemnohých slov, jež jsem našel
10 po krátké rozpačitosti, uvedl opět je poněkud z míry – bylo znáti, že zvykly zcela jinému světu a jiné řeči a že nevědí dobře, co si mají se mnou počítí, když nemohou ani vysmívati se, ani zlobiti se, ani drážditi nebo dokonce vyjednávatí.

Pokud tomu světelné poměry dovolovaly, konstatoval jsem,
15 že obě jsou sice mladé, ale jedna ošklivá a druhá nikoli hezká. Ošklivá brzy rczválala a měla hlavní slovo, vypravujíc o svých potyčkách a příhodách i nehodách s policejními komisáři, se strážníky, s „fotografem“ a jinými „tajnými“, o tom, jak jim utíkala, i o tom, jak je na kolenou prosila, – „jsme
20 jako štvaná zvěř, ohavné je to,“ dodala, a já jí věřil na slovo.

Druhá byla „distingvovanější“, mluvila méně a snažila se přizpůsobiti svou řeč cizímu světu, který šel vedle ní. Nesnažil jsem se však učiniti si úsudek. Nač a proč? Ušetřil-li život
25 něčeho na tobě, stromku, dodneška, zítra tě může naráz přelomiti. A zde myslím, pánové, máme nejméně práva souditi.

Nazývám rád věci jejich pravým jménem. Víte, pánové, co je to pasák? Nikoli, neironizují. Dobrá tedy: dělal jsem půl hodiny pasáka. Co by tomu tak řekla zemská školní rada?
30 Měl jsem přitom ovšem nepasácky čisté svědomí.

Ale jako pasák byl jsem také odměněn. Když jsme se před domem loučili prostým způsobem, obvyklým v mém světě, vytáhla ošklivá cigaretu a podávala mi ji: „Nemám víc,“ pravila upřímně. To mě rozesmálo, neudržel jsem se. Druhá
35 pochopila mou situaci či spíše myšlenku, byla asi přece jen vnímavější, pronesla cosi jako pokárání své družky, ta však se nedala: „E, co by nevzal, myslím to dobře, dobrá bude na cestu.“ A tož druhá vylovila také jednu ze své kabelky – a já

vzal. Pánové, mě by bylo bolelo, kdybych byl býval jist, že si řeknou: Nechtěl ani cigaretu od nevěstek.

Od půlnoci jsem nekouřil. Chutnaly mi. Zapomněl jsem při této příhodě na svou únavu. Vracel jsem se, teď už přímo do svého předměstí na opačné straně, spokojeně jako po vykonaném dobrém skutku. Jako, prosím, neboť nebyl jsem to já, který vykonal něco podobného. Pouštěl jsem vážné obláčky do řidnouce již tmy. Opravdu, pánové, velmi, velmi mně chutnaly ty cigarety...

Tak tedy sedám k této kapitole již jako občan svobodného československého státu, jako syn národa, který v úžasném spádu událostí zmocnil se nejdražšího a základního statku pro
 5 každý národní život a se vzácným klidem provedl převrat, jež umožnila světová válka.

Nemohu říci, že za ta léta válečná setkal jsem se s mnoha lidmi, kteří důvěřovali ve smysl velikého zápasu a věřili v konečné vítězství věci národů nesvobodných a pohaněných, především v blížící se vítězství české. Jako voják vedl jsem život
 10 věřícího mezi nevěřícími a sám a sám musel jsem se prokoušati záchvaty bázně a neveselými náladami, jež tíha událostí vyvolávala přese vše v srdci. Naštěstí byl jsem z míru a civilu zvyklý býti často v postavení blázna mezi rozšafnými, v postavení člověka, jenž pravidelně myslí a cítí jinak než jeho
 15 okolí, nevypadl jsem tedy ze své úlohy.

Bolel-li mne však nezřídka styk s lidmi, hlavně s lidmi inteligentními, kteří po ničem netoužili nežli po konci, po *jakémkoliv* konci, když já viděl, že cesta k cíli je přespříliš
 20 dlouhá ještě a život bez vítězství spravedlnosti že by byl zhoła nesnesitelný, moje víra, zatvrzelá, slepá mnohdy, byla mi nicméně drahocenným pokladem, zřídlem ustavičného osvěžování mysli, osvobozující silou ve zmatcích srdce, přenášela mne přes hory smutků a bolestí a velmi často činila mne
 25 prostě veselým.

Pročez nemohu dnes nevzpomenouti onoho večera jednoho z prvního roku válečného, kdy v důvěrném hovoru šéfredaktor tohoto listu zasvětil mne, zapadlého venkovana, svým rozhodným způsobem poprvé do toho, co se chystá a děje, jaké
 30 jsou naděje a že se našli čeští lidé, kteří jednají, třebaže je tu nebezpečí šibenice. Energicky zasadil do mého nitra zelený stromek naděje a víry, a stromek ten již neuschl. Ten večer byl náhoda, ale věru šťasten byl by člověk, jehož život byl by vezdy určován takovými náhodami. Ostatně, zda není vůbec štěstí lidí šťastných tohoto původu?

Vytrval jsem ve své víře a hleděl jsem získati spoluvěřící. Sursum corda! říkal jsem malomyslným. Nebylo to vděčné apoštolování. Zpočátku měl jsem jisté úspěchy, to bylo ovšem, když se Rusové blížili ke Krakovu. Po jejich ústupu odpadali mi nejvěrnější od víry. Jiní ukázali hned zpočátku mozky 5 příliš ostřízlivělé a srdce poněkud vypráhlá. To byla vlastně většina: však se jistě pamatujete na politickou a mravní výchovu většiny před válkou. Ale přešly mnohé měsíce a ještě dc Albánie dostával jsem tu a tam lístky, mezi jejichž řádky četl jsem otázku: Věříte ještě? Možno ještě věriti? A já od- 10 povídal: Nic se nezměnilo. A vždy znova vzpomínal jsem našeho šéfredaktora, jak drsně odmítal každé skuhrání, které vždy znova se vynořovalo, když Dohoda měla nějaký neúspěch. V ústních debatách zúčastnil jsem se tu a tam, bylo na to kdy, a venku mezi známými mluvilo se celkem bez obalu. 15 Jen o konečném výsledku nesmělo se přede mnou pochybovati, abych se nestal poněkud nervózním, když jsem viděl, jak málo jest těch, kteří jsou schopni víry a kteří mají na válce aspoň trochu neosobního zájmu.

Živě si připomínám malou scénu ze szegedských kasáren. 20 Bylo to tuším po pádu Varšavy. Kterýsi tatík vyjádřil zcela neobaleně svou myšlenku, která byla mi u českého vojáka v této formě vždy nesnesitelnou, že totiž teď, po porážce Rusů, bude už brzy konec. „Mýlíš se,“ děl jsem poněkud podrážděně, „to právě válku jen prodlužuje.“ Voják však zle 25 se na mne obořil: „Ty to víš, tobě to řekli, co válku prodlužuje! Patrně se ti vojna líbí, že jí nemáš ještě dost!“ Nezbyvalo mi než umlknouti; tací lidé v sobecké své sleposti jsou všeho schopni. –

Po válce snad se ukáže, snad, pravím, že v strašlivých le- 30 tech právě uplynulých byly hodiny, kdy žádná eventualita nebyla vyloučena, kdy diplomacie a mezinárodní velkokapitál chystaly se přelomiti žerď praporu svobody a demokracie, kdy i věc našeho národa visela pouze na nitce. Že tedy naše víra mohla býti strašlivě zklamána. Nevadí. Nemění to ničeho na 35 tom, že tato víra měla nesmírnou cenu pro válečný život vojáků jednotlivců, kteří byli odsouzeni sloužiti pod orlem habsburským, a hlavně, že to byla ona, která sílila nervy a paže

těch Čechů, kteří nám museli tolik vybojovati, tolik, více jistě, než obecně se myslí.

Tuto českou víru nelze však po mém soudu posuzovati toliko jako zjev pro sebe: vedle české víry stála a stojí víra
5 všech národů nesvobodných a ponížených a vedle víry národů stojí víra světové demokracie.

Bezprostředně před válkou znal zkorumpovaný svět, jak se zdá, pouze *hesla*, kdežto *víra* chyběla. Válka, otřásajíc celým životem jako ohromný a úděsný stroj na odstředování,
10 vyloučila z unaveného a lhostejného lidstva nový idealism, novou víru, silnou víru v ideály čistě pozemské, rehabilitovala politické a společenské idealisty.

Myšlenka svobody a spravedlnosti zvítězila nad pikli držitelů moci a boj mezi těmito dvěma věčně nepřátelskými mocnostmi byl jistě neméně urputný než zevnější události válečné.
15 Ale nutno zdůrazniti: zvítězil idealism, idealism v širokém smyslu slova, nikoli směr nějaký, strana nějaká, programy.

Tak se člověku někdy zdá, když pozoruje různé ty objevující se stranické pokusy, jako by mrtví pokoušeli se obživnouti.

To, co jest nyní, podobá se ohromnému roztoku nějaké vzácné soli, roztoku, který se však musí náležitě ustátí, aby se objevily kýžené čisté krystaly. Z provizorií, které tvoří život,
25 je to opět jednou provizorium na druhou.

Jako svobodný národ jsme více odkázáni na proud života světového, než tomu bylo v dobách naší poroby, jsme, budeme přímo postaveni do tohoto proudu. Náš život bude se přetvořovati současně se životem ostatního světa, především
30 ovšem světlého světa západního, k němuž ještě více než dříve přilneme, musíme přilnouti.

Svět se počne reorganizovati, tento proces nebude krátký, ale můžeme míti k němu důvěru, poněvadž při něm spolupůsobiti budou procitlé a obrozené síly pozemského idealismu,
35 který světovou válku na sterých místech obrací v dobro.

Český člověk, který věřil, má blahé vědomí, že jeho víra nebyla zklamána, že byla dokonce odměněna tím prostým faktem, že si může říci: Dočkal jsem se. Ale jeho srdce, je-

muž je potřebou věřiti, nechce zůstatí prázdno, bez víry, a proto ve zmatku doby bude se rozhlížeti po zdrojích nové víry, víry v to, co jest mu nejbližší, v ten osvobozený národ svůj, v ideové a mravní jeho poslání ve světě. Neboť každý národ, který nechce býti pouhou bublinou kratšího nebo delšího trvání, musí naplniti svou svobodu, která je toliko rámec, životem, který je zvláštní úkol. A český národ má vedle toho i minulost, která přece jen poněkud zavazuje. 5

Hlavou mívá přísné myšlenky. Život po vítězství zdá se ne-
snadnějším; poněvadž mezi svobodnými národy může národ 10
rovnocenný vyniknouti jen činy skutečně a především mravně
velikými, idealismem, který váží...

Týden radosti a praporů, týden nadevše vzácný, máme za sebou. Všednější, nespočetné jsou před námi: vybudování svobody a spravedlnosti. 15

SUFRAŽETKA
Komunistická povídka

2 Za onoho času, kdy Mikuláš Lenin žil ještě v Bernu, cho-
dil do studentské jídelny a rozdával čokoládu klukům
5 v Länggasse, kdy běsnila světová válka a soudruzi celého
světa byli zmateni a zakřiknuti, žili v jednom velikém čin-
žáku předměstském dva mladí lidé, kteří navzájem sobě se
10 líbili: šička Pepička a malíř Zloch.

Pepička byla obratná švadlena, měšťácké paničky říkaly
10 o ní: „Ta holka má vkus,“ ač samy měly ho velmi málo a ne-
věděly ani dobře, co to jest, pokud jim to pracující člověk
nepostavil před oči. Pracovala zpočátku ve velkém módním
závodě, kde si jí vážili, kde však přece jen nebylo jí dobře.
Pepička totiž, ač pracovala ráda ve svém oboru, poněvadž
15 prý dělá i z nesnesitelných tvorů aspoň napohled pěkné lidi,
měla ještě i jiné zájmy, záliby, z nichž pěstěním a silnou vůlí
stává se to, čemu říkáme talent. Především četla mnoho. Ale
nikoli jako většina jejích spoludělnic plačtivé a zamilované
romány, aniž chodila do biografu na milostná dramata. Po-
20 znala sice také tyto věci, ale jednoho dne zřekla se jich do-
cela. To se stalo v době, kdy náhodou zahlédla u antikváře
Millovo Poddanství ženy a pudem vedena si je koupila. Ne-
rozuměla ovšem naráz všemu v této učené knize, ale počala
mnoho mysliti o osudu ženy v dnešním světě směrem, jež jí
25 naznačil anglický spisovatel některými svými tvrzeními, která
se jí zalíbila.

U Pepičky nebylo to nic divného. Byla sice sotva dvaceti-
letá, nebyla ani ošklivá, ani staropanenská, ale od přírody
byla poněkud samotářská, svéhlavá a vážná. Touha po vese-
30 losti a světských radostech ještě v ní dřímala.

Pepička tedy od té doby přemýšlela a přemýšlela, ale sama
nemohla se dopátrati bezpečné pravdy pro sebe. V její hlavě
s vysokým bílým čelem a plavými vlasy povstal zmatek. Měla
bystrý zrak a všelicos již viděla v životě; zejména poznala
35 při svém povolání mnoho žen, mnoho milých a skromných,
ještě více však panovačných a hrubých, a to jak v módním

salóně, kam chodily bohaté měšťačky, tak i v činžáku a v předměstí, kde bydlely rodiny chudé. Když četla Milla, spíše srdcem než rozumem uvěřila mu a uvěřila v poddanství ženy; když však vzpomínala svých životních zkušeností, zdálo se jí, že žena, ta domnělá otrokyně, příliš často ve skutečnosti vládne nad mužem a skrze muže, často mnohé muže. A to odedávna, neboť Pepička znala také ledacos z historie.

Jak jen to asi je, myslila si, cítím dobře, že žena je otrokyní, ale vidím zároveň, že nejčastěji vládne. A což muž? Ten také vládne, ale není také on otrokem? A nemohla se dobrati 10 pravdy.

I jala se čísti ženské časopisy. Protože bydlila v tovární čtvrti, přišly jí nejdříve do ruky časopisy socialistické. Pepička, která žila mezi chudými, ale pracovala pro bohaté, jejichž těl se dotýkala, jejichž pohodlné domácnosti navštěvovala a jejichž rozmařilé choutky zhlédla, znala dobře rozdíl 15 mezi vládnoucí třídou a proletariátem, mezi luxem a nouzí i bídou, a stala se tudíž velmi brzy soudružkou. Ale ani to neodpovědělo jí ještě na otázku, je-li žena opravdu otrokyní.

Pak, když politické poměry se uvolnily před koncem války, počala choditi do socialistických schůzí, hlavně do ženských schůzí, byla dokonce již jednatelekou místní politické organizace, přečetla mnoho brožur, dala výpověď v módním závodě, kde se jejím představeným počala nelíbiti její energie a to, že „pobuřuje“, a stala se samostatnou švadlenou pro 25 rodiny, které ji příliš neodpuzovaly. Byla svou paní celkem, dívkou hrdou na svou „samostatnost“. Ale odpověď pořád nepřicházela.

Konečně usoudila Pepička, že otroctví ženino vězí v tom, že žena je vylučována z různých zaměstnání, která jsou privilejí mužů, zejména z parlamentární politiky. Tu objevila svůj ideál v Sylvii Pankhurstové, proslavené sufražetce anglické, o jejíchž smělych kouscích četávala před válkou. Stala se „bojovnicí za ženská práva“.

Brzy ovšem zpozorovala, že mnozí soudruzi, z nichž nejeden nezdál se jí chytřejší, činili uštěpačné poznámky v její přítomnosti a rádi vtipkovali o sufražetkách. Ve své radosti a spokojenosti nad tím, že konečně našla v sobě odpověď na 35

otázku, která ji tak dlouho pronásledovala, nechápala toho a v mužích počala pomalu viděti opravdové sobce a tyrany od přírody.

V této době, kdy Pepička svítila celá zápalem pro spravedlivou věc žen a jazykem velmi obratným horlívala proti sobectví mužů a jejich nepochopení druhého pohlaví, rodila se však v jejím plném srdci a v její nabitě mysli i touha poznati soudruha, který by s ní souhlasil a byl jí upřímně nápomocen. V Pepičce probudila se zkrátka touha po lásce, neboť příliš dlouho byla již sama. Počala pociťovati tuto samotou, cítila se osamělou na schůzích, i když je ovládala svým řečnickým temperamentem, cítila se osamělou i vedle své matky, vdovy, s kterou si jinak dobře rozuměla a kterou milovala. Měla svou světlou sednici, velmi prostě, ale i velmi vkusně zařízenou, kde tak ráda po práci četla nebo si pohrávala s moudrou šedou kočkou; bývalo tu tak čisto, útulno, veselo, když se vracela ze šití od bohatých rodin, jejichž nádherné pokoje ji studily. Ale teď stále častěji zdálo se jí doma těsno, hledívala dlouho z okna přes několik posledních střež 20 nízkých starých domků ven do polí. Ale že byla hrdá a samotářská, věděla, že jen velmi šťastná náhoda bude moci doplniti její život o to, co mu dosud chybělo, ač si toho ještě jasně neuvědomila.

Očekáváme-li však něco od šťastné náhody, nesmíme se jí ovšem vyhýbati. Pepička bezděčně změkla ve svém přísném poměru k mužům. Objevilo se to však až jednoho srpnového jitra, když otvírala kuchyňské okno, které vedlo do velikého dvora. Po noční bouřce svítilo veselé slunce a vzduch se leskl svěže. Také Pepička byla mile naladěna, neboť měla volný 30 den a mohla se jíti do řeky koupat. A tu ve stěně sousedního domu, tvořící pravý úhel se stěnou domu, v němž bydlila Pepička, a rovněž ve třetím patře, docela blízko bylo otvíráno ještě jedno okno a v něm objevil se mladý muž veselých, dobráckých očí, červených tváří a černovlasý. To byl právě 35 malíř Zloch, který se sem nedávno přistěhoval a byl patrně velice smělý, neboť sotva se postřehli, ihned ji oslovil:

„Dobré jitro, slečno Soukalová! Dnes bude krásný den ke koupání. Půjdete?“

Peňčka se téměř ulekla a trochu urazila, ale že byla v dobré náladě a že ji pojmenoval, a tedy patrně znal, odpověděla: „Ovšemže půjdu. Ale odkud mě znáte?“

„Na jedné schůzi jsem vás slyšel a u řeky jsem vás několikrát viděl. Smím vás doprovodit?“

5

To jde trochu rychle, pomyslíla si Pepička, chvílku rozvažovala, ale pak ze stejných důvodů jako poprvé odpověděla: „Chce-li se vám, pojďte.“

A umluvili se, že za půl hodiny sejdou se na chodníku před domem.

10

Strávili spolu celý den u vody a řekli si pak v duchu, že to bylo příjemné. Změřili svá těla zkoumavými pohledy a shledali je ztepilá, pružná a souměrná. V tomto směru nebylo tedy závady. Pohlédli si do očí a nenašli v nich známek zloby. Jiným lidem bylo by to stačilo k veliké naději.

15

Ale mezi těmito dvěma mladými lidmi bylo něco ještě, o čem dosud nemluvili a na čem všechno záviselo. Cítili to oba.

„Jsem anarchista,“ odpověděl Zloch rychle, zkrátka a velmi vážně, když Pepička několika opatrnými slovy vypravila se na výzkumnou cestu za jeho názory. Pak se odmlčeli a za chvíli počali se bavit prostě o věcech zcela jiných. V té pomlce vzdálili se od sebe rázem a zchladli jaksi, ale pak jejich mladá srdce zapomněla a den uplynul sladce a rozloučili se jako dobří, veselí přátelé.

25

Teprve když ulehla, zchladla Pepička znova. Pak si řekla smířlivě: Aspoň soudruh. Má své zásadní důvody. Netropí si šašků z naší věci. Ale nakonec se zatvrdila: Tím hůře. Je to nepřítel.

Chodili spolu až do konce léta, kdykoli Pepička nemusila jít do rodiny. Jejich těla se zjevně přitahovala, jejich pokožky po sobě toužily, ale zůstávali kamarády od řeky, vyhýbající se spornému bodu. Vypravoval jí o svých cestách a ona jemu o bohatých rodinách. Poznávali se tak nepřímou až do podrobností povah, aniž shledali na sobě navzájem pohoršující skvrny. A přece nebylo důvěrnosti mezi nimi. Nemluvili spolu o svém ideálu, nemluvili o součinnosti dvou bytostí, které chtějí jít stejnou cestou, poněvadž se milují a si rozumějí.

35

Zloch, ač v duchu téměř opovrhoval sufražetkami jako polouznenými a hysterickými, byl by býval nakonec podlehl jejímu zdravému kouzlu, ohlušiv se nadějí, že ji předělá. Byl by býval také asi posléze zvítězil, neboť normální žena v rukou milovaného muže je tvárná hmota, aspoň ve věcech politických. Ale Pepička, svéhlavá a hrdá, chtěla předem boj. Přesvědčujíc sama sebe, že může žít jen s mužem, který věří ve věc žen, chtěla aspoň podlehnouti čestně v zápase, než se vzdá s tělem i myslí. Zchlazovala obratně Zlocha, kdykoli
10 blížil se k ní vroucněji, kdežto na druhé straně přece se bála, že ho ztratí, a oddalovala proto nezbytnou srážku.

Zlocha to již vysilovalo. Počal býti neklidný v její přítomnosti a přenášel neklid i na ni. Tu a tam odpovídali si již podrážděně. Doba srážky rychle se blížila, ale situace byla
15 stále nevhodnější. Čím více jejich těla po sobě toužila, tím ostřeji měli chuť spolu se utkat ideově. A když konečně srážka nedala se odložit, stáli proti sobě jako nepřátelé, tím zarytější, čím myšlenka na rozejtí byla jim trapnější.

Podzimní mračna honila se pod sluncem, když byli spolu
20 u řeky naposled. Seděli vedle sebe na louce, oba stejnoměrně snědí, kolena držíce pevně objata sepnutýma rukama. Sledovali očima sportovní loďku s plachtami oslnivě bílými, která, nakloněna na stranu, hnána byla větříkem jako veliký bílý motýl.

25 „Krásný sport,“ pravil.

„Pro bohatého, který si může koupiti loďku, sedí v ní, řídí ji,“ odsekla.

„Ale chudý má to zdarma a bez práce. Ten, kdo sedí v loďce, musí stále přisedati, dávat pozor při každém ob-
30 ratu a krásný pohled, jež my tu na ni máme, mu uniká.“

„Ale řídí ji, kam chce, vládne jí.“

„Vládnouti není ctnost, je to hrubý požitek.“

„Proč tedy vy muži nevzdáte se aspoň poloviny své vlády ve prospěch žen?“

35 „My muži? Zeptejte se na to vládců a zákonodárců. Nevím, proč tak lpějí na svém privilegiu.“

„Proč nejsou ženy volitelné? Proč nás považujete za politicky méněcenné?“

„Nevím, proč vládnoucí třída se domnívá dosud, že ženský poslanec nedovedl by býti stejným podvodníkem, jako je průměrný poslanec mužský.“

„Naopak, obrodily bychom parlamentarism. Nejsme tak sobecké jako muži.“

„Nic byste neobrodily. Pomohly byste jen zatáhnouti jej ještě hlouběji do bahna. Je-li muž sobecký, je i žena. Shnilý parlamentarism je to, který korumpuje. Zkorumpuje i ženu. Kdybyste měly tolik mravních a intelektuálních sil, abyste byly schopny jej obrodit, opovrhly byste jím, znaly byste dávno jeho pravou cenu. Pro mě jsou sufražetky však méněcenné již proto, že se ženou mermomocí někam, kam slušný muž ani nepáchne.“

„Zlochu, urážíte mě!“

Pokrčil jen rameny.

Slunce pokryl větší mrak. Třpyty na řece byly olověné. Vstali a šli se oblékat. Cestou pokusil se Zloch navázati obvyklý rozhovor, odpovídala jednoslabičně. Zatvrdil se tedy také a rozloučili se chladně, aniž se dohodli o příští schůzce.

Když Pepička ulehla, zaplakala. Ale nikoli nad domnělou urážkou, nýbrž nad ztrátou naděje. Plakala a zdálo se jí, že se přeci již tolik milovali. Ale ráno vstala zatvrzelá a hrdá. Sama se už nepokusí setkat se s ním.

A Zloch si řekl, že je hloupá a malicherná jako všechny ženské a že má opět o jednu iluzi méně. Ale veselo nebylo ani jemu: také jemu se zdálo, že to byla láska, která nepřiznána chodila s nimi. –

Pak nastal konec války, převraty, mnoho událostí, dobří lidé zapomínali svých osobních strastí a slastí a věnovali se zájmům své třídy. „Pan doktor“ z bernské Länggasse stal se zatím v Moskvě „něčím takovým jako císař“, Mikuláš Lenin vedl ruský lid do zápasů a strádání v zájmu mezinárodního proletariátu a naši soudruzi komunisté v Rusku počali vydávati řady svých slavných tezí, učíce proletariát celého světa mysliti a jednati opravdu socialisticky.

Trvalo to dlouho, než u nás na Západě zjevila se pravda o událostech v Rusku. Mnoho schůzí, článků a brožur bylo třeba, než náš proletariát poznal, co se děje v Rusku v jeho

zájmu a jak mnoho trpí naši ruští soudruzi, protože západní proletariát neodhodlal se trpěti zároveň s nimi pro drahou věc socialistického převratu.

Pepička navštěvovala horlivě schůze a v její hloubavé
5 myslí zatlačila otázka, co se skutečně v Rusku děje, téměř veškeren její bývalý zájem o zvláštní otázku ženskou, zejména o volební právo žen, jemuž ostatně se teď státy většinou již nebránily. Změna ta stala se s ní vlivem událostí tak rychle, že toho ani nepozorovala, a byla by se sama jistě podivila,
10 kdyby ji byl někdo upozornil, jak rychle se vnitřně proměnila.

Jako mnoho soudruhů a soudružek dlouho ovšem tápala v různých nejistotách, podporovaných lhaním protirevolučního a zrádného tisku, jež bylo stále podlejší, ale konečně pronikly i na Západ správné představy o Ruské revoluci a sovětském
15 státě, a tak konečně i z Pepičky stala se dobrá komunistka. Pochopila, že muž i žena jsou stejní otroci v dnešní společnosti a že neběží o to, které pohlaví pomáhá buržoazii vládnouti, nýbrž o to, aby v parlamentě obě pohlaví svorně pracovala ve všech oborech a na každém místě k pádu měšťácké
20 demokracie a soukromokapitalistických řádů a k vítězství proletariátu, jenž musí se zmocniti vlády, moci, diktatury, která sice nikoho nectí, ale je nutna k zabezpečení výsledků revoluce a k nastoupení cesty do socialistického pořádku.

Zloch zmizel jí dávno úplně z dohledu. Před samým kon-
25 cem války odstěhoval se kamsi, nevěděla, zda daleko či blízko. Vzpomínala na něho velmi často, více než kdy jindy zdál se jí milováníhodným a vracel se k ní často ve snách, po nichž bývala velmi vysílena a smutna.

A tu znenadání, po velmi dlouhé době, spatřila ho jednoho
30 večera na plenární schůzi okresní, spojené s přednáškou na téma Komunism a parlamentarism a velmi hojně navštívené. Referent nebyl jménem oznámen, říkali, že je to soudruh z Ruska, a když se ujal slova, poznala Pepička Zlocha. Krev stoupla jí do tváří, příkrčila se a dle možnosti schovala za
35 záda svých sousedů, aby ji nepoznal. Nevěděla, proč nechce býti jím spatřena, styděla se ho jaksí teď jako přistižená vinice, ale byla nesmírně zvědavá na to, co bude vykládati.

Zloch počal líčením ruských poměrů, řekl posluchačům, že

byl rok v Rusku a nedávno se vrátil, ukazoval, že většina toho, co sovětská vláda činí, vyplývá z nutnosti a ze skutečných poměrů, aby zachráněny byly výsledky revoluce pro proletariát celého světa, a dovozoval potřebu toho, aby všichni upřímní socialisté revoluční přijali marxistický komunismus ruský za osvědčený základ veškeré dnešní socialistické akce. Pak přešel k hlavní věci toho večera, líčil, jak sociální demokraté parlamentarism přeceňovali a anarchisté chybně potírali a že jediné správnou cestou jsou komunistické teze, tak jasné a socialistické, nutící k revoluční činnosti, a nikoli k pohodlnému „zásadnímu“ stanovisku, kterým se omluví i lenost a zrada. 5 10

Vzpomněl také hnutí sufražetek, jež označil za maloměstácké, ukázal na blízkých příkladech, že vstupem žen do parlamentů zhola nic se nezměnilo ani na poměrech politických, ani na situaci ženině, líčil ruské soudružky, které se necítí ani otrokyněmi, ani méněcennými, protože dovedou pro věc komunistickou stejně obětavě jako muži pracovati. 15

Pepičce zdálo se, že při těchto slovech svého výkladu přeletěl několikrát zrakem místo, kde seděla, a že v jeho očích byla otázka po souhlasu a pochopení. Ale byla přesvědčena, že neví o její přítomnosti, a že tedy bylo to jen zdání vyvolané tajnou její touhou. Byla nadšena celým obsahem jeho řeči i vřelým přednesem, pod jehož vlivem několikrát až zaslzela. 20

Jak však strnula v první chvíli, když Zloch, ukončiv svůj výklad, šel rovnou k jejímu stolu, mírně se usmívaje. Vtlačil se mezi sedící, aby jí byl po boku, a podáváje jí ruku, tázal se: „Byla jste spokojena s mými názory?“ 25

A šeptem dodal:

„Udělal jsem tuto přednášku vlastně jen pro vás. Věděl jsem, že přijdete.“ 30

Zarděla se. V jejím výrazu nebylo stopy po bývalé svéhlavosti a hrdosti. V tomto okamžiku byla jen oddanou a milující dívkou.

Zloch postřehl dobře význam jejího ruměnce. 35

„Myslím,“ řekl, „že to, co nás kdysi rozvedlo, dnes nás svádí. Komunismus rozřešil všechny otázky, sjednocuje všechny poctivé soudruhy.“

„Ano,“ odpověděla Pepička, která se vzpamatovala a ovládla své sladké pohnutí, „jsme soudruzi, a naše myšlenky a touhy dnes již nikde nejsou různé.“

„Jsme tedy soudruzi a...“ dořekl prosebným pohledem.

5 „Všecko, co chcete,“ zašeptala vážně, znovu trošičku se zardívajíc.

Byli ještě toho dne nezřízeně veselí a šťastní. A měli k tomu plné právo.

Snoubenci

10 Pepička Soukalová, švadlena, a Vladimír Zloch, malíř, se tedy milovali, a bezstarostně jako ptačí pár na jaře, než se počíná se stavbou hnízda. Byli tak šťastni, že shoda okolností svedla je k upřímné lásce v době jarní, kdy sama příroda povzbuzuje moudře veselost mysli a touhy krve. Jejich mladá
15 těla, zralá jako osmahlé meruňky, zhlížela se v sobě navzájem, pronikala se a vázala v jeden plavý snop štěstí.

Také jejich myšlenky chodily spolu stále ruku v ruce, a pustily-li se, tož jen proto, aby tím pevněji k sobě se opět přimkly. Neboť i když zazdalo se jednomu na okamžik, že druhý
20 nemá pravdy, nebo naopak, dal se jeden nebo druhý vždy brzy přesvědčiti. Vždyť mladá láska chodila s nimi a neměli kdy býti umíněnými. Byli stejně šťastni jako vyrovnaní ve svých citech.

Zloch držel se ve všem rovně názorů Třetí internacionály,
25 a bylo až nápadno, jak on, bývalý anarchista, vážil si moudré politiky Leninovy. Ruská revoluce a úsilí našich ruských soudruhů, jejichž těžkou a obětavou práci pozoroval dosti dlouho zblízka, úplně ho „předělaly“. Mohlo se to státi jen proto, že Zloch byl socialista upřímný, kterému šlo vždycky jen o věc
30 komunismu. Nebylo u něho ani sobectví, které tolik starých sociálních demokratů svedlo ke zradě, ani zásadové umíněnosti, která tolik anarchistů zavedla k sociálpatriotismu a odhalila jako obyčejné maloměšťáky. Zloch sám cítil se teď i po této stránce svého života jako na novém světě. Jako anar-
35 chista míval mnoho pochybností, často zoufal v hloubi srdce

i myslí nad krásnými myšlenkami svobodářského socialismu, nenalézaje jasných cest k praktickému využití jejich, aniž způsobu, jímž bylo by lze přiblížiti se k socialistické společnosti. Ideál anarchistického komunismu zdál se mu příliš vznešeným a skutečnost příliš trudnou a tvrdou. Teď však všechno 5 se vyjasnilo, neboť přesvědčil se, že také socialism může dobýti světa jen prostředky zcela světskými. Říkal si: Byl to Napoleon, který roznesl po světě ovoce Revoluce francouzské; je v tom snad ironie dějin, ale takový je svět, takový je život. Ideál je neplodný, nemá-li pro sebe nejen srpy, kladiva a zednické lžíce, nýbrž také pušky, kulomety a děla. 10

Zloch byl teď jistý a pevný ve svých názorech a ve své víře, kterou nemohly otrásti okamžité nezdary: marxism ruských soudruhů tvořil mu pod nohama půdu tak pevnou, že měsíce a leta bloudění a nezdarů, měsíce, které prožíval nyní, a leta, 15 která snad ještě přijdou, nemohla pranic v jeho představách změnit. Věděl: soukromokapitalistický řád přese vše se zhrouť a my jsme na správné, jediné možné cestě.

Pepička, pokud láska a zaměstnání jí to dovoľovaly, horlivě četla komunistickou literaturu a byl z ní už veliký mudrc, 20 třebaže tu a tam uklouzla jí nějaká věčně ženská naivnost. Považovala teď dobu svého sufražetství téměř za poklesek, nerada o ní mluvila, ba často sama dokazovala, že vstupem žen do sněmovny bylo vyhověno jen „zásadě“, ale doopravdy pranic se nezměnilo na jakosti parlamentarismu. A že dokonce 25 ženský poslanec neliší se, kromě své fyziologie, ničím od průměrného poslance mužského.

Jeden bývalý sen její ovšem se splnil, byť v jiné situaci. Našla soudruha, který s ní souhlasil a byl jí upřímně nápomocen, Zloch byl jí stále rádcem a učitelem ve všech pochybnostech, nalézaje v ní oddanou a schopnou žačku. 30

Nicméně nutno dodati – ale s plným pochopením věcí –, že soudružská horlivost šťastného páru v této líbáňkové době poněkud polevila. Poněvadž však líbáňky netrvají věčně a jsou všeobecným přírodním úkazem, nesmíme jim toho zazlívati. 35 Mladá láska musí se volně vybouřiti, aby uklidněná srdce, nasycené myslí a uspokojené pokožky mohly se vrátiti ve zjasněném a střízlivém stavu k povinnostem normálního života.

Doba líbánek je také oheň, v němž zlato lásky dokáže svou ryzost. Nedokáže-li ji, objeví-li se již v této době nesoulad nebo objeví-li se po ní první příznaky lhostejnosti, nespokojenosti nebo nudy, měl by věru konec líbánek znamenati i konec
5 milostného poměru, dříve než se poměr ten stane velmi nemilostným.

Úbytek soudružské horlivosti jevil se ostatně u Pepičky i Zlocha jen tím, že chodili častěji do přírody než do schůzí. Jinak, když se dosti nalíbalí a lásky sobě navyznávali, hovo-
10 řili spolu napořád o veřejných otázkách. Měli v jádru oba povahu trochu samotářskou a skeptickou, chyběl jim smysl pro drobné osudy a poměry jednotlivců, smysl u některých lidí velmi nezřízený, z něhož rodí se pravidelně pomluvy a klepy, ztrpčující život původcům i postiženým. Nenamluvili toho
15 zkrátka mnoho o Petrech nebo Pavlech, nýbrž bavili se a poučovali zájmy veřejnými, lidstvem spíše než lidmi, produkty lidského úsilí, tvůrčího spíše, než soukromými osobami.

Láska zjemňovala a rozveselovala i jejich nejvážnější hovory. Byli jí oddáni s dětinskou bezstarostností. Pro Pepičku
20 byla první erotickou událostí, pro Zlocha nebyla mnohem méně. A hmotných starostí neměli.

Oba byli zvyklí práci. Oba tvořili také věci, které měly právě odbyt. Zbohatlíci šňořili své samičky tím nádherněji, čím látky a jiné oděvní potřeby byly dražší: taková vynika-
25 jící švadlena, jako byla Pepička, mohla si vybíratí zákaznice a dáti se dobře odměňovat. Zbohatlíci kupovali také obrazy, nikoli z lásky k umění nebo z porozumění ovšem, ale protože ukládali peníze raději do zboží než do bank: Zloch byl dobrý malíř povahy sice pomalé, nikoli revolucionář v umění, ale
30 svědomitý, jeho obrazy byly dobře placeny a vyhledávány aspoň těmi, kteří vedle přílivu peněz měli i trochu vkusu.

Příznivá pro ně konjunktura hospodářská přispívala tedy nemálo ke štěstí mladého páru. Nicméně právě ona vrhala často i hluboké, byť letmé stíny na jejich radostný život, aby
35 si ho více vážili.

I v nejšťastnějších dobách našeho života jsou chvíle, kdy člověk z nějakého důvodu fyziologického je náhle přistupen černým myšlenkám, které na nás na světě číhají ve všech

koutech. Tu Pepička nebo také Zloch přišli vždy se stejnou věcí: trýznila je myšlenka, že jejich poměrný blahobyť hmotný je následek špinavé konjunktury, že přijímají svou mzdu z rukou keřasů a zbohatlíků za práci, která neslouží potřebě lidu, nýbrž pomáhá jeho cizopasníkům šňoriti se a chlubití mamomem nečistě získaným. 5

Jako hustý tmavý mrak objevovala se tato myšlenka na jejich nebi vesele modrém a trvalo to často hodiny, než mrak pomalu se přesunul a zapadl za obzor. Stokráte si řekli: Musíme býti živi, nemáme nic než své ruce, kterýma pracujeme poctivě. Neumíme nic jiného, co by nás uživilo, než ty šíti a já malovati. Dle svých sil a možností pracujeme přitom pro stranu a je dobře, že strana nemusí nás živiti nebo podporovati. Hůře na tom jsou dělníci, kteří pracují v muničních továrnách a vyrábějí zbraně, jimiž jsou nebo budou pobijeni především jejich bratři, jejich soudruzi. Jednotlivec nemůže nic, nepomůže nic, umřel by hladu a na jeho místo přišel by druhý. Jen kolektivní vzpoura může zabrániti tu a tam tomu nejhoršímu, jen všeobecná revoluce proletariátu odstraní tyto zlořády a umožní i jednotlivci život podle jeho svědomí. K tomu třeba pracovati a k tomu pracujeme. Ostatní je nad naše síly. 10 15 20

Stokrát si to řekli, ale stokráte znova tmavý mrak vynořil se nad nimi, protože byli lidé citliví.

Jinak však nic nekalilo jejich lásky. Byli šetrní, ale nehromadili jmění ze svých výdělků. Přijímali zakázky podle možnosti jen potud, pokud se to srovnávalo s jejich smyslem pro svobodu, které potřebovali pro sebe a pro stranu. A jakmile zhostili se svých povinností, ulétali z města do luk a lešů, volně jako praví ptáci. Kolik venkovských cest slyšelo jejich písně! V kolika krásných zákoutích vtlačili do trav a mečů stopy svých milujících se těl! 25 30

Jejich poměr nečinil jim pražádných starostí. Cosi jako otázka jen jednou v prvním měsíci jejich lásky vynořilo se náhle před nimi. Byli v listnatém lesíku, svěžím, hustém, veselém, jaký nejraději vyhledávali, protože je nejlépe skrýval. Vypadli si právě z obětí, a tu Pepička vztyčivši se zašepta s úsměvem a dětinsky téměř: 35

„A budeme-li mít holčičku?“

„Nebo kluka!“ zvolal Zloch a dal se do velikého smíchu. A mávna rukou, dodal: „Však je nějak uživíme!“

Pepička zdála se zcela spokojena tímto rozluštěním, a novým polibkem zatarasili rychle cestu myšlenkám, než mohly se stát vážnými. Nepřišel pro ně ještě čas, kdy láska je tak nasycena, že má kdy uvažovati.

Tak minulo několik měsíců, přešlo jaro a končilo léto. Pepička a Zloch pracovali a milovali se, aniž objevila se nutnost znova zajímati se o otázku, budou-li mít holčičku.

Ale srdce pomalu vybouřená a uspokojené pokožky přeměnily přece jen nepozorovaně jejich poměr, daly mu jiný, klidnější odstín. Milenci stali se „moudřejší“ a počali opět i schůze častěji navštěvovati. V přírodě nevyhledávali krásných zákoutí již tak pravidelně.

A tak se stalo, že jednoho pozdního odpoledne, když se vraceli vonnou cestou v lukách, naposled posečených, vynořila se v Pepiččině hlavě podivná otázka.

„Teď mi, Vládě, pověz, co vlastně jsme. Milenci? Snoubenci? Manželé?“

Zloch se téměř lekl. Pohlédl na ni velmi udiveně a po chvíli řekl pomalu:

„To není otázka rozhodně komunistická. Jak jsi k ní přišla?“

„Sama nevím, tak mi to jen napadlo.“

„Špatný nápad!“ řekl Zloch poněkud rozladěně. Domníval se, že by Pepička mohla mysliti již více komunisticky.

Pepička mlčela. Už ji mrzelo, že se ptala tak... tak hloupě.

Zloch se po chvíli uklidnil.

„Jsme milenci,“ pravil. „Manžely mohou být jen měšťáci. Manželství je soukromovlastnická instituce, jež pro nás nemá smyslu, protože nepotřebujeme k ničemu notáře.“

„A budeme-li mít dítě?“ řekla tiše Pepička, která teď počala uvažovati.

„Chceš, abychom pak přestali být milenci?“

„A kdybychom přece přestali jimi být?“

„Přeješ si toho snad?“

„Vlád' ō škaredý! Spíše ty si toho budeš třeba jednou přátí.“

Zloch mlčel chvíli. Tyto řeči jej opět pobuřovaly, ale ovládl se, uznal, že na světě nic lidského není vyloučeno, a řekl tedy:

„I pak vím, co bude mou povinností. Úředník, který od- 5
dává, mi toho připomínati nemusí.“

Pepička mlčela a myslila. Zápasila pojednou se všemi starými předsudky, o nichž se jí dříve ani nezdálo. Ale věděla již příliš mnoho, než aby nezvítězila nad stíny minulosti. Pak
řekla polo vážně, polo žertovně: 10

„Nevylučuješ, nemůžeš, nemůžeme vyloučiti tu možnost, že se jednou přestaneme míti rádi. Proč tedy vylučuješ mnohem snesitelnější možnost, že budeme jednou manžely? Kdožví co nás k tomu přivede. Víš, milenci a snoubenci, vždyť je to stejné, a já bych dala tedy přednost snoubencům – věčným 15
snoubencům – pro všechny případy.“

Nebylo mnoho logiky v tom, co říkala. Zloch byl vážný. Zdálo se mu, jako by za jejími dětinskými slovy byl skryt drsný hlas osudu, lidského osudu v měšťácké společnosti, kde nikdo není bezpečen před hrubou rukou jejich pořádku. 20

Pohládl Pepičku po hladkých vlasech na temeni a řekl trochu smutně a velmi laskavě:

„Tak jsme tedy snoubenci.“

Zlochova zpověď

Také zimní večery bývají krásné pro lidi, na něž usmívá se 25
životní pohoda, i když nepěstují společenských nebo jiných zábav měšťáckých. Světské radosti utíkají se z přírody ovšem většinou pod teplou střechu, ale přece zbývají různé druhy zimního sportu, které lákají na čerstvý vzduch.

Světské radosti! Každý zdravý člověk zatouží po nich čas- 30
těji nebo méně často a každý má na ně právo. Jsou lékem pro tělo myslící i tělo pracující svaly; běží jen o to, aby bylo jich používáno opravdu hygienicky. V zruďném životě dnešním bývá ovšem činěn nepoměrný rozdíl mezi zábavami vyššími a nižšími, poněvadž v našem světě je zřídka na pravém 35

místě. Ale z hlediska lidského organismu a lidské povahy je každá činnost stejně důležitá, děje-li se v pravý čas a s pravou mírou.

Pepička a Zloch, kteří až hluboko do podzimku užívali bohatě všech radostí, které poskytuje venkovská příroda vedle mnoha poučení, nehodlali ani v zimě žítí asketicky.

„Asketa,“ říkal Zloch, „je zvláštní druh vášnivce, který, aby se mohl fanaticky soustřediti k jedné věci, nedbá věcí ostatních. Mívá silnou vůli a veliký cíl; ale bývá v něm i mnoho individualismu a sobectví. Spíše než o věc samu běží mu o to, aby *on* ji vyhrál. Cosi křečovitého je v asketech a cosi ze světa, kde boj o život je krutý a krvavý. Člověk však má býti jako urostlý strom: peň jako svíčka a koruna pěkně košatá na všechny strany. Tomu ovšem naše společnost nepřeje, jeden tlačí se na druhého, člověk se specializuje, roste jen jedním volným směrem, a kdybyste jej z davu vytáhli, jako z houštiny když stromek vytáhnete: je křivý, celý na jednu stranu a nevíte co s ním.“

Chodili tedy do divadla, ale nikoli na premiéry a nikoli příliš často, ze zvyku. Teprve když se dočetli, co kus obsahuje a že je skutečně cenný, šli a bylo jim to svátkem. Premiéry nenáviděli pro jejich hloupé obecenstvo měšťácké, které tu staví na odiv svou parádu a hlasitou omezenost. Také na výstavy chodili samozřejmě, ale podle Zlochova výběru. Uměl dobře vykládati i nejsložitější tvárné snahy moderní, ač sám měl v zálibě jen prostotu a jasnost. Stopovali spolu pomalu bezradnost měšťáckého umění, sobeckého a zavilého, pohříženého do sebe a nic nedávajícího davům.

Do koncertů chodil tu a tam jen Zloch. Pepičku koncertní hudba nudila, říkala, že jí nerozumí, a raději četla. Zlochovi jako divadlo i koncerty byly svátkem; pečoval, aby mu nezevšedněly.

„Ale divadlo, koncerty, výstavy, literatura, to nejsou zábavy,“ říkal. „Jen buržoazie považuje tyto věci za zábavu a podle toho si také počíná. Nevidí v nich nic pro své vnitřní obohacení, baví se jimi jen povrchně a chlubí: domnívá se, že náleží k jejím hedvábným toaletám a vyžehleným náprsenkám. Ale nejsou vůbec pro ni tam, kde poskytují skutečné

umění. A jen v měšťáckém režimu mohou býti počítány k zábavám.“

Neříkal to však proto, že zábavy podceňoval. Byly mu jen věci zcela jiného druhu a účelu. Styk s uměním, i když to nebylo umění jeho, byl mu vážnou školou, životní povinností, 5 namáhavou často činností mozku a nervů, kdežto zábava je k tomu, aby osvěžila mysl a tělo po práci. Vymáhají si ji kategoricky naše nervy. Ale nervy malíře nebo šičky potřebují jistě jiné zábavy, jiného odpočinku a osvěžení než nervy tesaře nebo pradleny. Ti, již po celý den pobíhali a svaly namáhali, 10 budou po práci hledati odpočinek a zábavu za stolem a spíše mysl jí zaměstnají než tělo; kdežto ti, kdož při své práci seděli a mysl namáhali, zatouží po volném pohybu a čerstvém zduchu.

Pepička se Zlochem milovali v zimě bruslení a sáňkování. 15 Nebyli však k této zálibě vedeni jen pudem a potřebou osvěžující zábavy. Pamětlivi staré pravdy, že jen ve zdravém těle žije mysl zdravá, zvolili si tento sport zcela vědomě: z lásky ke svým tělům.

Neboť opravdu milovali svá těla, vědouce, že jen skrze 20 tělo možno člověku mysliti, milovati a tvořiti. Proto jako lidé z města hleděli svým tělům poskytnouti podle možnosti nejvíce čerstvého vzduchu, svěží vody, venkovského slunce a volného pohybu v přírodě, spojujíce užitečné s krásným a příjemným. A dlouhé hodiny strávené v létě u řeky prohloubily 25 postupně jejich hygienické záliby.

Protože jejich zaměstnání dovoľovalo jim pobývati v přírodě tu a tam i ve všední den, kdy našli i u řek nerušená místa, oddali se zprvu bezděčně, ale postupem času i vědomě 30 jakémusi kultu nahoty, který byl jen přirozeným důsledkem častého koupání a slunění.

Společné koupele v přírodě nejlépe odnaučují falešnému studu a pokryteckým předsudkům. Hloupý maloměšťáček, pečlivě všude zapatý, jde-li poprvé mimo koupající se zástup 35 mužů a žen, mladíků a dívek, je pojat ovšem mravním rozhořčením a pospíší s ním rovnou na nějaké žurnalistické smetiště. Ale člověk, který sám se koupe ve veselém davu, byť byl poprvé snad poněkud zvědav, zvykne si brzy na přiro-

zenost nahoty, a je-li těla jen trochu souměrného a zdravého, ztratí sám pomalu veškeren „stud“ – a přestane býti také zvědav.

5 Pepička a Zloch zamilovali si nahotu jako jednu z nesčetných přírodních krás. Chápali ovšem, že nahota ošklivá vždycky bude skrývána, ale přestali chápati, proč nahota těl krásných a zdravých je vyobcována ze společnosti jako nestoudnost.

10 Měšťácká chasa, tupě požívačná, oděvem a nejrůznějšími rafinovanými prostředky snaží se zdůrazniti pro pastvu smyslných očí tělesné „vnady“ skutečné i předstírané, poloobnažuje těla, aby dráždila, ale nahotu zakazuje. Tuší snad, že nahota podrážděla by nohy její pokrytecké morálce, jako ji posilují pohlavní nemoci, tuší snad, že nahota a hygiena jsou
15 revoluční činitelé.

Posmívajíce se vyžehleným panákům a našminkovaným fiflenám, dávajícím si pěstiti zahálčivé ruce ve zvláštních salónech, Pepička se Zlochem pěstovali svou nahotu přirozeným způsobem a tak si zvykli na svá sličná a osmahlá těla nahá, že
20 jen s nechutí zahalovali je koupacími obleky, když to musilo býti.

Zima přerušila však na několik měsíců jejich radostné koupele a lázně sluneční, a tu tedy nahrazovali si tuto zdravou rozkoš veselým sáňkováním, za nímž dojížděli ven, anebo
25 bruslením, v němž oba byli mistry, večer na řece, když hudba hrála a svítily obloukové lampy. Létem osmahlé tváře zardívaly se jim pak zimními růměnci.

A když se dosti nakroužili nad ledovou plochou nebo dosti unavili sjížděním po sněhových drahách a stoupáním vzhůru,
30 s plícemi rozšířenými a s krví roztančenou přicházeli domů, buď do Zlochova ateliéru, nebo do sedničky Pepiččiny, a po své chuti dokončili večer v teple a tichu.

Měli vlastně dvě domovů takto, a to bylo užitečné i krásné. Zůstávali kamarády, z dobré vůle dávajíce si všechno, když se jim zachtělo, aniž objevovala se mezi nimi potřeba
35 znásilňovati se navzájem. Mohli se shovívavě usmívati, když kolem nich běsnily rodinné neshody, denní chléb a denní potřeba všech manželství naší doby. Ale neusmívali se a neod-

suzovali také, poněvadž znali pravého viníka: odumírající „pořádek“ sociální, který nemá již autority, ale drží se zuby nehty vesla. Někdy, když toho příliš mnoho zhlédli v životě okolním, podivili se sami svému štěstí, životní pohodě, která je provázela, a tázajíce se v duchu, čím si ji zasloužili, pocítili téměř bázeň z ní, jako by si uvědomovali krásný sen, který v každém okamžiku může náhle se propadnouti do drsné skutečnosti. Ale obloha jejich prostého života zůstávala nezkalena, žádný zlověstný mráček neobjevoval se na jejich blankytném obzoru.

Jednoho dne pozval Zloch Pepičku na „slavnostní večeři ve dvou“, jak tomu říkal, poněvadž toho dne dokončoval *jejich* obraz, obraz neprodejný, o nich a pro ně namalovaný. Bylo to „Koupání“, předmět nejoblíbenější u malířů všech dob, ale bylo to *jejich* koupání, jejich den v přírodě a bez koupacích obleků. Byl to obraz slunce a pohody, obraz štěstí a svobody, který měl jim zůstatí věčnou upomínkou na mladost jejich lásky.

Zloch byl se svým dílem spokojen a večeře byla celá z lahůdkářského obchodu. Pepička byla šťastna, když se tak na obraze viděla v celé kráse a mohla vzpomínati nejen na všechny zlaté chvíle, které spolu strávili u vody, nýbrž i na hodiny, kdy mu seděla, vlastně ležela, modelem a které končily pravidelně veselým objetím.

Večer, když obraz ustoupil do stínu a oni dojedli pod elektrickou lampou se zeleným stínidlem, přitaženou nad stůl, řekl Zloch:

„Ještě ani jednu ženu nemaloval jsem tak rád a tak dobře.“

„Maloval jsi již mnoho žen?“

„Tři nebo čtyři portréty dam ‚ze společnosti‘, ale nerad, to není můj koníček, a pak jen modelky do krajín, těch bylo mnoho, tady i v Paříži.“

Pepička se zamyslíla. A pak se otázala jaksi váhavě:

„A končila vaše sezení také tak vesele jako naše?“

Zloch dal se do velikého smíchu:

„Hleďme Pepičku! Jak je zvědavá! *Tak* jako naše, drahoušku, neskončilo žádné, poněvadž chybělo všem to nejdůležitější pro podobný konec, totiž láska. Ale končívá také

vesele, neboť modelky nebývají dívkami skoupými a já byl mladý, zdravý, veselý, bujný, svobodný.“

Pepička, když tak vybuchl jeho smích, zarděla se trochu rozpaky, ale jeho prostá a přímá řeč ji opět uklidnila.

5 „Však jsi mi slíbil, že mi povíš jednou o svých láskách, a ještě jsme se k tomu nedostali. Já ti to, bohužel, nemohu oplatiti, poněvadž jsem svou ‚minulost‘ promeškala.“

Její bohužel bylo řečeno s tragikomickým důrazem.

10 „Dobrá,“ řekl Zloch s úsměvem, „mohu začít. Svědectví mé lásky k tobě stojí tamhle vzadu,“ ukázal na obraz, „potřebuješ-li takového, které nedá se předstírat. Bez lásky byl bych to nenamaloval tak dobře... tak vroucně. Tedy nebudeš snad žárliva na mou minulost, která je dokonce všední. Milování bylo dosti, nejsem z asketického rodu, láska jen
15 jedna, byla-li to vůbec láska, ten zjev, jenž přeletěl jako sen, jako malý film, rozkošný, ale příliš krásný, aby po něm zbylo více než dojem krásného záblesku v oblacích. Ostatně měl jsem tehdy již tebe hluboko v srdci...“

20 „To bylo tedy již za naší lásky,“ zašeptala Pepička s údivem, polykajíc přitom namáhavě ve staženém hrdle.

„Neboj se, to jsme ještě nevěděli, že budeme svoji, to bylo v Moskvě.“

A dodal, hroze jí žertovně prstem:

„Komunistko, komunistko!“

25 A pokračoval:

„Nu tedy. Nebyl jsem příliš obratný ve společnosti a nevyhledával jsem jí. Nechodil jsem tam, kde milostné příhody rodí se samy. Nedovedl jsem si najít dívky, ani když jsem již po ní nejvíce toužil. Proto jsem ztratil panictví u děvčete
30 z veřejného domu. V statečné chvíli po malé pitce s kamarádem stejně hloupým vešli jsme do toho starého baráku. Třásla se nám kolena, když baba u dveří sladce nás uvítala, a vystupovali jsme po dřevěných, špatně osvětlených schodech. Vyhlíželi jsme sotva příliš rytířsky, když jsme vkročili
35 do ‚salónu‘ a poručili si pivo. Sedla si k nám dvě děvčata, více jich v tu chvíli tu nebylo, ke mně náhodou škaredé, k mému druhu mladá a plná rusovláska. Kamarád ztratil kuráž, prohlásil, že odejde. Ale já příliš už toužil po ovoci ženského těla.“

To mi dodalo odvahu, že jsem řekl s pohledem na blondýnu: „Přesedněme si tedy.“ Chopila se toho ihned, vstala a druhá u-
raženě odešla. „Půjdeš opravdu nahoru?“ tázal se přítel a v je-
ho slovech byl strach, závist a lítost. Kývl jsem jen hlavou vstá-
vaje. Blondýna byla vedle mě a sálalo z ní teplo a dráždivá 5
vůně, dosud mně tak neznámá. Odvedla si mě do svého po-
kojíku, a pak se ještě pro cosi vrátila dolů a tu jsem zaslechl
krátkou, ale prudkou hádku mezi sokyněmi. Přišla rozvese-
lena svým vítězstvím a byla ke mně velmi hodná. Nebyla
myslím ještě dlouho při svém řemesle. Kamarád obcházel 10
dlouho dům a měl o mne strach, jak mi vyprávěl druhého
dne. Ale nestalo se mi vůbec nic a mohl jsem mu dívku jen
pochváliti. Vzpomenu si na ni dosud rád a bez nechuti. Zdá
se mi, že i zde bylo tehdy méně špíny než dnes. – Pak jsem
přišel na akademii a od té doby jen tu a tam některá modelka 15
zůstala u mne i po své hodině. Bez velikého citu, ale vesele,
samozřejmě, prostě rozechřejí se tu pokožky z vůle přírody
a druhého dne nic o tom nevíš, jen mysl tvá někdy je svěžejší
a ze srdce jako by kámen spadl. – Pak jsem poznal tebe, ale
rozešli jsme se. My se už tehdy milovali, ale nepoznavše se 20
důvěrně, nezměkli jsme, abychom mohli překlenouti porozu-
máním zdánlivou propast. Odjel jsem do Moskvy z vlastní
touhy poznati zblízka první pilíř budoucnosti. Konal se tu
právě všeruský sjezd sovětů a byli přítomni četní delegáti 25
z celé federativní republiky. Vypravoval jsem ti již o pouti
k hrobu Tolstojovu, které jsem se zúčastnil, ač nejsem tolsto-
jovec. Zamlčel jsem tehdy, že jsem při této příležitosti poznal
dívku, která mi opravdu ozářila několik dní. Byla to vesnická
učitelka odkudsi z jihu, překrásná soudružka. Její mysl zdála
se tu a tam ještě dětinskou, ale byla prosycena komunistickou 30
oddaností a chrabrostí, jaká snad u žen jen v Rusku je možná.
Všem, kdož ji spatřili, se líbila, proč jí právě ve mně se zalí-
bilo, nevím. Oddala se mi s tak samozřejmou prostotou, že
nový svět se mi teprve při tom úplně odhalil, chodili jsme
spolu jako dva sourozenci, a nikdy jsem nepoznal bytost tak 35
svěží a svobodnou, vnitřně svobodnou a přitom opravdovou.
S touž samozřejmostí, se kterou se mi oddala, vyslovila jed-
noho dne přesvědčení, že bude mít se mnou dítě, kdesi da-

leko, u nich doma, po tom že mi celkem nic není, ona však že se na ně těší a že mi pošle jeho podobenku, bude-li vědět kam. A brzy poté, po společné večeři, rozloučila se stejně klidně se všemi, poněvadž ráno odjíždí na frontu. Vytřeštili 5 jsme oči, ale usmála se jen vesele na všechny, mne vytáhla před dům, kde mne naposledy prudce objala, a pak jsem ji už nespatriřil... Posud' sama, byla-li to láska či něco jiného. Nebylo to myslím nic z našeho světa."

„Bylo to asi krásné,“ pravila Pepička, „jako vše, co přijde 10 znenadání, podaruje nás radostí a zmizí dříve, než může býti zasaženo drsnou rukou všednosti. Ale na lásku bylo toho přece trochu málo, nemohlo se to osvědčiti v protivenstvích. Sám jsi řekl, že nezbylo po tom vašem poměru více než dojem krásného záblesku v oblacích..."

15 Zasmála se, ale náhle řekla velmi vážně:

„Ale, Vlášo, což zbylo-li přece více! Což, jsi-li otcem, aniž o tom víš?"

Zloch hleděl do obláčků své lulky a mlčel.

Ale Pepička zakončila po chvíli večer takto:

20 „Poslyš, Vlášo, musíš pátrati, jak tomu vlastně je. Jsi-li tátou čili nic. Sami dosud nic nemáme, kdožví budeme-li mít. Snad nám jednou přijde vhod ten maličký kus, kdyby jeho matka nebyla třeba už na světě nebo kdyby nám jej chtěla poslati."

25 Zloch neodpovídal, hleděl dále do obláčku tabákového dýmu, ale usmíval se tak krásně a spokojeně, že to bylo lepší než odpověď.

Mračna

Bouřlivé poválečné vlny revoluční opadly, život v západ- 30 ních státech vracel se zdánlivě do starých kolejí. Buržoazie pomalu přejímala opět politickou moc do svých rukou, vydatně přitom podporována zrádnými sociálpatrioty. Ukázalo se, že proletariát promeřkal zase jednou vhodnou chvíli, aby si aspoň vydobyl určitých pevných pozic pro další boj s vy- 35 kořisťovateli. Ukázalo se, kam vedla neblahá předválečná vý-

chova sociálně demokratická. Třídní vědomí proletariátu ne-
bylo jasné. Šířila se v jeho řadách únava. Vlastenecká hesla
a protikomunistické štvání vnesly do nich také zmatek. Stále
více vzdával se proletariát ofenzívy a spokojoval se s ma-
látnou defenzívou.

5

Také sovětská Rus obmezovala se pomalu na defenzívu.
Obklopena intrikami všech měšťáckých vlád a pikli zbabělé
a zrádné emigrace ruské, těžce zápasíc s následky carismu,
války a revoluce a stále vyrušována při výstavbě svého státu
boji na hranicích, musila napnouti všechny síly, aby zachovala
proletariátu celého světa aspoň svou moc jako první pilíř so-
cialistické budoucnosti. Návrat reakce pociťován byl na všech
stranách. Ale na všech stranách také vznikaly nové krize hos-
podářské a pod povrchem latentní revoluce sociální pokračo-
vala.

15

Nejkřiklavější následky válečných poruch hospodářských
mizely však pomalu, aspoň přechodně. Sláva keřasů bledla.
Možnost velikých a dobrodružných zisků bez jakékoliv práce
přestávala a peníze staly se vzácnější. Zbohatlíci přestali hro-
maditi zboží považované za luxus. Pro nakladatele, knihkupce,
majitele uměleckých salónů, starožitníky a klenotníky pomi-
nula skvělá konjunktura.

20

Pepička a Zloch nebyli lidé velikých potřeb. Vážili si více
svobody a pohody životní než blahobytu ve smyslu měšťác-
kém. Nehonili se za velikými zisky, ale nehonili se ani za
drahými požitky. Často stačilo jim velmi málo ke štěstí a spo-
kojenosti, a ještě toto málo byli by mohli snadno a bez lítosti
snížit. Nicméně počali teď také pociťovati úbytek příjmů.

25

Zlochovi nebrali již lidé z rukou obrazy ještě vlhké za
drahé peníze. Náhodní kupci, hlupáci s nabitou peněženkou,
již nepřicházeli, a staří jeho odběratelé počali velmi smlou-
vati. „Vidiš,“ řekl Pepičce, „už bych rodinu pomalu neuživil.“

30

Pepička se však jen usmívala. Její paničky potřebovaly
stejně její práce jako dříve a stejně platily. Vždyť byly z oné
třídy, která na šatech nešetří. Obrazy, to je něco jiného. Jako
knihy. Těch už měly dosti. Ty jim také k srdci nepřirostly.
Byly konvenční ozdobou jejich komnat, nikoli vnitřní potře-
bou jejich bytosti. Obrazy měly kvůli lidem. Také knihy v zla-

35

cených vazbách stály v jejich salóne na čestném místě jen kvůli lidem; to, co četly, pohodily a bylo jim lhostejno, v jakém stavu jest jejich kniha. Ale u šatů dbaly, aby na svém místě se nepomačkaly, šaty, ty měly skutečně pro sebe a pro nejbližší 5 přítelkyně, s nimiž o nich donekonečna hovořily. Za šaty žádána nelitovala peněz.

Milencům nebylo tedy dosud třeba, aby měnili svůj způsob života ze strachu před nouzí; jakési malé úspory měli stále pro nepředvídanou větší potřebu a přes úbytek příjmů ne- 10 spotřebovali všeho, co společně vydělávali.

Zlochovi se nicméně jeho situace nelíbila. Předvídal, že výdělky malířů budou stále menší, nevěře ve skutečnou novou konsolidaci měšťáckého pořádku, představoval si důsledky nových otřesů politických a hospodářských. Vedle toho teď, 15 kdy nebylo již snadno prodati měšťákům, znovu a palčivě přicházela mu na mysl bezvýznamnost jeho práce pro věc proletariátu, která jediná měla v jeho mysli skutečnou cenu.

Zloch nedovedl se umělecky proměnit, ale cítil teď ještě více než dříve, že jeho umění je koneckonců čistě měšťácké, 20 při veškeré tvárné solidnosti prázdné, pouhá radost pro zrak vzdělanějšího šosáka. Dokud mu jeho obrazy bez velkého úsilí plnily kapsu, přenášel se snadněji přes okamžiky výčitek socialistického svědomí, pohodlí situace činilo ho v tomto směru poněkud lehkomyšlným. Teď však pojímal jej prudký 25 odpor k zaměstnání, jež nemělo smyslu pro budoucnost.

Pokoušel se několikrát vložit do svých obrazů aspoň něco ze světa svých myšlenek, ze světa rodícího se a nového, ale vždycky shledal každý takový pokus nešťastným: jeho malířské schopnosti byly obmezeny, uvědomil si, že se stále jen 30 opakuje, že pouze obměňuje obratně jeden motiv povahy idyllické a příliš pokojné v poměru k dnešní době. Pojala ho hluboká nedůvěra k takovému uměníčku a byl často mrzut a jakoby velmi unaven.

Pepička brzy postřehla změnu v jeho chování. Ale Zloch, 35 nejsa v sobě dosud hotov se svým problémem, nesvěřil se jí. Tušil, že padne tu nějaké rozhodnutí, a pak, myslil si, povím jí, oč běží.

Ve věcech uměleckého tvoření a vědeckého bádání nebývají

muži, kteří nejsou prázdní tlachalové, sdílní vůbec, a tím méně před ženami. Věděl jednak, že veliké většině žen jsou zcela cizí vnitřní otázky tvoření a bádání, poněvadž žena je stvořena v jádru pro zcela jiné porodní bolesti než muž, a především jsou si dobře vědomi toho, že v jejich tvůrčích bolestech a starostech nikdo nemůže jim pomoci ani ulehčiti: jen sám v sobě každý musí si svou věc rozřešiti, aby jeho mysl byla klidna a srdce pokojné. 5

V Pepičce vzbudily ovšem Zlochovy špatné nálady různé myšlenky, kterých se lekala. Rozumí se, že na prvním místě byla domněnka, že ji přestává milovat a touží po jiné. Vždyť v jeho životě nenastala nějaká vnější změna pozoruhodnější, která mu mohla nadrobiti těžké starosti. Věděla o každém jeho kroku z vlastních jeho úst. Měl snad nějaké tajemství? 10

Ale čekala, až jí všechno řekne sám. Vždyť rostli oba na svobodě a milovali tuto svobodu nadevše. Věděli, že by se octli na šikmé ploše, jakmile jeden by se pokusil vzítí druhému být jen kousek této svobody. Nežli však její myšlenky mohly vzrůst ve velikou starost, navštívil vlastní smutek také Pepičku. 15

Pepičce umřela matka. Byla to dobrá stařena a obě ženy milovaly se navzájem skutečně vroucně a trpělivě. Také Zloch měl paní Soukalovou rád a často v duchu byl potěšen, že v jejím dobrém srdci a mírné povaze může spatřovati předobraz vlastností dceřiných. Tichý smutek rozložil se kolem milenců jako večerní poprašek sněhový a zladil jejich nálady na společný tón. 20

Měla teď starosti i Pepička. Matka vařila a starala se o domácnost, teď to zbylo Pepičce, která nebyla tomu příliš zvyklá, aniž nakloněna. To, co bylo nejvyšším zájmem staré matky, pro mladou dceru platilo jen za jakési nezbytné zlo dneška. 25

Jak často snila s Vládou o budoucnosti, kdy nebude již ani rodiny, ani zotročující domácnosti! Všecky vysilující námitky šosáků a malověrných byly pro ně dávno potřeny; teprve pod nebem vítězné budoucnosti socialistické spatřovali skvějící se čistotu a skutečné pohodlí pro každého, život hygienický a krásný. 30

Teď tedy nezbytné zlo se k ní přiblížilo. Naštěstí však jen v nejmírnější podobě. Zpočátku lekala se ho více, než zasloužilo. Vlastně to vůbec nic nebylo. Pouštějíc tu a tam slzičku zármutku nad ztrátou matky nebo stesku z nezvyklé samoty, 5 vrhla se Pepička ihned v prázdných dnech na převrácení bytu. Kuchyně teď nepotřebovala. Ve dnech, kdy nebyla na stravu v rodině, u které šila, obědvala se Zlochem v hostinci. Proměnila ji tedy v pokojík stejně útulný a sličný, jako byla druhá její sednice, oživila jej mnoha květinami a párkem 10 cvrlikajících čížků. Staré krámy po matce, uschovavši si něco skutečně milého na památku, odstranila na půdu nebo zničila: staří lidé bývají spjati s mnoha věcmi nechutnými, jimž věru netřeba z nesmyslné piety prodlužovati existenci. Ve starých rámech zasvítily nové obrazy a celá sednice se rozveselila.

15 Pepička byla příliš prostá žena, aby toto dělání nového pořádku skutečně ji nezaujalo. Zloch jí byl po práci nápomocen, prodlévaje u ní teď každého večera, aby nepociťovala příliš své ztráty. Radili se, zkoušeli to neb ono, co by bylo hezčí, zapomínali na své žaly, společná práce je rozveselovala. 20 A když byli hotovi s omlazením a přeměnou dvojitého hnízda, řekla náhle Pepička:

„A což, Vlášo, kdybys teď se přestěhoval sem! Nač mi třeba dvou sednic?“

Leskly se jí oči při této myšlence, která ji bezděčně na- 25 padla, ale pak zdála se jí stále krásnější. Vždyť ten jeho atelier není vlastně žádný příbytek, taková haluzna, skladiště rámu a pláten!

Rázem zapomenuvši všeho, co si kdy řekli o společné domácnosti, když probírali důkladně a nemilosrdně všechny její 30 smutné důsledky pro svobodu a lásku, citově jata představou pro okamžik tak líbeznou, skočila Pepička Zlochovi na klín, objala jej a její oči usmívaly se prosebně jako dvojice letních hvězd.

Zloch ji hladil a také se usmíval. Bylo opravdu mnoho 35 svůdného v představě, že rozdělili by se o tato dvě rozkošná hnízda vedle sebe zářící důvěrnou pohodou. Hrál si s touto představou v duchu, ale jen lehce a ostražitě jako s mladou krásnou šelmou kočkovitou.

„Viš, dvěře mezi oběma pokoji musí býti stále dobře zavřeny, aby kočka se nedostala na čížky. Kdo by chtěl navštívit druhého, vždycky by pěkně zaklepal a vešel až po dovolení,“ přemlouvala Pepička, neboť pomalu vracel se jí úsudek, ale rozloučení s pěkným snem bylo těžké. V mlčení Zlochově 5
chtěla viděti váhání a nebyla si zcela jista, zda by přece jen nebylo možno věc vyhráti.

Ale Zloch po chvíli posadil ji vedle sebe na pohovku, povstal pak, jal se choditi sednicí a začal:

„Čížky by kočka jistě sežrala, poněvadž z nás dvou jeden 10
jistě by někdy zapomněl zavřít dvěře. A společná domácnost sežrala by naši lásku. Je téměř nemyslitelné, že bychom pomalu nezměnili pak způsob svého života. Staré koleje jsou hluboce vyjeté. Zapadli bychom do nich časem téměř me-
chanicky, i kdybychom byli stále na stráži, což samo o sobě 15
vysiluje. Ale dejme tomu, že bychom se i ubránili těmto starým kolejím, dejme tomu, že každý pokoj měl by zvláštní vchod, jako že nemá. Svádění velmi pravděpodobnou náhodou i přirozenou nutností ke styku, jenž by nám nebyl právě vítán, protože věc zcela jiná by nás čekala, byli bychom nu-
ceni, protože se milujeme, činiti si ustavičně vzájemné ústup- 20
ky, třeba jen malé a velmi ochotné, z nichž by se však složil pomalu řetěz, a každý z nás by jednoho krásného dne pocítil, že je vlastně spoutaným otrokem druhého, a jakmile by si to uvědomil, přišla by také vzpoura se všemi důsledky. Z lásky 25
bychom se podřizovali jeden druhému tak dlouho, až by se otrok počal bouřiti proti pánu, a čím více jeden by se bouřil, tím druhý by více zdůrazňoval svoje práva na něho, práva lásky, která se nakonec mění vždy v takových případech v práva soukromého vlastnictví. Ani bychom nevěděli, nepo-
zorovali, co se s námi stalo. Počalo by to třeba tím, že bys 30
ty chtěla čísti a já zpívati, což nejde dohromady. Skončilo by to za půl roku, za rok hádkou o to, kdo je otrokem. A byli bychom otroky oba, přestali bychom rozuměti jeden druhému a z naší lásky zbyly by jen okamžiky pokožkové rozkoše, před 35
níž a po níž bylo by všecko ostatní jen věčným sporem. Och, nikoli, nepolezeme do pasti dobrovolně.“

Pepička seděla na pohovce zhroucena s hlavou v dlaních;

všecko, co říkal, věděla dávno a věděla to teď znova, seděla tak, protože před chvílí se sklonila nad hrobem iluze, ale teď bylo to již jen ze setrvačnosti. Iluze se rozprchla, ale to, co zbývalo, bylo také hezké a zdálo se tak bezpečným.

5 Zloch k ní přistoupil, zdvihl ji za ruce; usmívali se na sebe zcela pokojně.

„Byl to zase jeden hloupý nápad, viď?“ řekla.

10 „Nebyl hloupý,“ odpověděl Zloch. „Je v našich žilách dosud krev těch, kdož rodinu považovali za něco posvátného a bez reptání sunuli svůj život hluboce vyjetou kolejí. Citem
15 míříme často na staré cesty, i když nezbytnost nás na ně nevrhá. Ale jsme povinni také uvažovati, a právě uvažováním můžeme zachrániti svůj cit nejčistší, naši lásku... Hleď však, jak je tu opravdu krásně, a považ, jak by tu mohlo býti oškli-
20 vo, kdybychom tu slyšeli chřestiti svoje řetězy.“

Toho dne byl příbytek úplně hotov, povečeřeli spolu a také spali. Šedivá kočka předla na pohovce, když usínali – velmi spokojeně po sladkých polibcích a s vědomím, že ráno nemají toho dne naspěch.

20 Když se Zloch vrátil do svého ateliéru, měl na stole dopis. Roztrhl obálku a našel v ní lístek s dalším dopisem, na jehož obálce bylo jeho jméno a neúplná adresa napsaná rusky. Sou-
druh, který přijel z Moskvy, oznamoval mu na lístku, že ne-
zastihnuv ho doma, zanechává mu tu aspoň dopis, jež mu
25 nesl a jež čírou náhodou našel v Moskvě, v rodině jistého ruského přítele. Podrobnosti že mu řekne, jakmile se s ním sejde.

30 Zloch roztrhl rychle obálku druhého dopisu. Písmo na složené čtvrtce špatného papíru nepřipomnělo mu nikoho známého. Zdálo se mu jen nějak třesavé. I četl:

Zuchlinovo selo 10. září 1920

Vladimíre Vladimiroviči!

Umřu dnes nebo nejpozději zítra. Je to docela hloupá otrava krve, ale v tuto chvíli není tu nikoho, kdo by mi pomohl.
35 Moje děťátko odveze matka do Moskvy k příbuzným. Nemohou tu beze mne zůstat. Je to tvůj syn. Byla jsem šťastna, žeš mi daroval tuto památku na sebe, a pláču, že ji musím

opustiti. Vezmi si jej, stihne-li tě můj dopis, a udělej z něho dobrého soudruha. Žalno mi, že jsem dobojovala. Líbá Tě v duchu naposled

Věra.

Před pastí

5

Toho dopoledne, kdy Vladimír Zloch našel na stole poslední dopis Věrin, nesetrval ani okamžik ve svém ateliéru. Srdce trpělo a hlava mu hořela, když zastrkoval dopis do kapsy a opouštěl rychle svůj příbytek, aby ihned v předměstí na opačném konci města vyhledal soudruha, který mu dopis donesl. Nebyl schopen uvažovati: jen vzpomínka za vzpomínkou proskakovala bolestně jeho mysl, a všechny mohly se jmenovati Věra, Věra a Věra. 10

Zlochova poctivá povaha sténala pod neurčitými výčitkami svědomí. Krásná náhoda moskevská, to letmé, ale čisté a líbezná dobrodružství sexuální s Věrou, které mu donedávna připomínalo někdy ideál, nedostupný ještě ohromné většině jak mravně, tak prakticky, zazdalo se mu náhle téměř hříchem. 15

Třebaže nebyl ani trochu vinen smrtí Věrinou, třebaže nebylo pro něj sporu o tom, že ujme se dítěte svého a jejího, ač věděl, že v Rusku bylo by o něj postaráno, i kdyby je k sobě nevzal, přece zděděné svědomí starého světa, ta podivná změť přirozených pravd a potvorných lží, čistých pudů a balzamovaných předsudků, útočila na jeho mysl vypočítavými nápady. Nebyla to lehkomyšlnost, že se podvolili chvilkové touze, nemyslíce na budoucnost? Nebylo jeho povinností, aby šel za tou, která se mu tak dětinsky oddala, kamkoli vedly kroky její, a neopouštěl jí? Nejsou dvě bytosti, které život tak svede a spojí, jako je spojil, povinny až ke dnu dopíti číši svého společného osudu? 20 25 30

Jsa hluboce dojat, nedovedl v té chvíli mysliti jasně a rozumně; jeho revoluční soudnost zalkla se v záplavě konzervativnější citovosti.

Kdyby teď Pepička byla bývala u něho a mohla viděti, co 35

se děje v jeho pobouřeném nitru, byla by jistě pocítla jakési zadostučinění: byla by mu mohla také ironicky pohroziti prstem a říci: „Komunisto! Komunisto!“

5 Rychlým krokem hnal se Zloch třídami, nepomysliv ani ve zmatku srdce na to, aby použil elektrické dráhy. Přes suchý den mrazivý, který jej bodal do tváří, stanul před bytem soudruhovým zcela zpocen.

10 Ale soudruh nebyl doma a domácí lidé nemohli mu také říci, kde by ho našel. Bylať existence soudruhova víceméně ilegální; nezasvěcenci nevěděli nikdy, kde skutečně jest. Napsal mu tedy lístek a požádal jej o schůzku na určitém místě.

Tento nezdar ho ochladil. Zloch pocítil únavu, byla to reakce na předchozí prudký vzruch citový. A vrátila se mu soudnost.

15 Nepohlédnuv ani na číslo vozu, usedl do nejbližší tramvaje a zahloubal se do přesných myšlenek, jen tu a tam přerušovaných ještě náhlým zavzlykáním bolestné vzpomínky. Uvažoval, co všechno musí podniknouti, koho o pomoc požádati, aby jeho syn dostal se z daleké Moskvy až k němu. Věc je 20 dosti složitá, půjde to bezpochyby jen tím způsobem, že některý dobrý člověk pokusí se najíti někoho v nejbližším repatričním transportu, kdo bude ochoten malého děcka se ujmouti na obtížné a nevlídné cestě.

Upozorněn konduktérem, že jsou na konci, zpozoroval, že se 25 ocitl před vchodem do velkých sadů veřejných. Byly plny slunce, vzduch se tu jiskřil, aleje byly téměř opuštěny; byl zcela spokojen s náhodou, která ho sem zanesla, a pohroužil se do holého stromoví, aby pokračoval ve svých úvahách a rozvrhl si práci.

30 Osvěžen zimní procházkou vrátil se po poledni na stanici a dal se dovézt k restauraci, kde obvykle obědval, někdy s Pepičkou, když nebyla v šití, jindy sám.

Už ho očekávala.

35 Nebylo jeho zvykem vyhrknouti hned s každou novinkou, zejména byla-li to věc závažná. Vypravoval o své procházce, jak v takových velkých sadech i v zimě je mile.

Pepička byla v dobré náladě, vzpomněla si, jak je příjemno brouzdati se suchým listím v alejích, žlutým, hnědým, čer-

veným, a dostala chuť ihned po obědě jíti s ním do sadů ještě jednou.

Odmítl, že má odpoledne mnoho práce. Nevyptávala se a nemrzela se; to nebylo mezi nimi zvykem. Řekla jen: škoda, a sama že nemá do toho chuti, že tedy něco si přečte, něco, 5
co voní přírodou. A už také ví, co: Hamsunova Pana. V zimě čtou se nejlépe knihy, kde je mnoho léta.

Po jídle náhle se trochu zamyslíla. Pak se zeptala:

„Kolikátého je vlastně dnes?“

„Dvanáctého,“ odpověděl Zloch. 10

„Už dvanáctého?“

„Proč se tak divíš?“

„Cosí mělo přijíti již sedmého, a dosud není o tom ani potuchy,“ dělá Pepička s položertovným úsměvem.

A po chvíli dodala:

„Mně se zdá, Vlád'o, že budeš tátou!“ 15

Netvářila se přitom rozhodně tragicky. Naopak. Její oči, jemně podmalované lehkými stíny milostnými, zazářily snivě a malý ruměnec zasmál se jí na tvářích. Přeletěla Zlocha krátkým pohledem a pak se zadívala oknem restaurace do neurčita a zmlkla napjatě, jako by naslouchala do vlastních 20
hlubin.

Zloch měl již na jazyku slovo „Podruhé“, ale ještě je zdržel, bezděčně, z okamžité nechuti vypravovati, co se stalo. Ponechá si to na večer, až budou sami. 25

Kdyby se byla Pepička v tuto chvíli nějakou náhodou dověděla jeho zdánlivé tajemství, byla by se jistě velmi podivila, proč jí ho dosud a ihned nevyjevil, a byla by to považovala za jakousi neupřímnost. Ženy nedovedou pravidelně zadržeti u sebe ani na okamžik příhod nebo novinek, zejména když 30
byly jimi citově silně vzrušeny, a nechápou pak, že muži z nedostatku přiměřené nálady nebo z jakési vnitřní cudnosti váhají s vypravováním, pro něž chvíle zdá se jim nepříhodnou.

Ale nestalo se nic, co by bylo proti vůli Zlochově předčasně prozradilo jeho případ. Zůstalo tudíž jen při případu 35
Pepiččině. A tu dobrý pozorovatel, třeba nebyl velkým psychologem, byl by jistě postřehl, že Zloch při doznání své milenky nezatvářil se tak nadšeně a radostně, jak aspoň Pepička

mohla očekávati. Potlačiv slovo, jež se mu dralo na rty a jež by jej bylo přimělo mluvit více, než se mu právě chtělo, Zloch zvážněl ještě přísněji a jeho čelo zbrázdila dlouhá vráska.

- 5 Pepička toho nezpozorovala. Neměla kdy hledati na obličej Zlochově účinky své novinky – dosud ostatně neurčité –, neboť byla prudce zaujata na chvíli vlastními představami mateřskými.

Když se rozešli, vrátil se Zloch do svého ateliéru a jal se
10 dlouhými kroky přecházeti od stěny ke stěně, vypouštěje ze své lulky šedá oblaka.

Jakmile Pepička v restauraci pronesla svou domněnku, rázem zjevila se Zlochovi jejich budoucí situace se všemi pravděpodobnými starostmi a svízeli.

- 15 Teď přemýšlel o všech důsledcích.

Bylo jasné odpoledne, ale v jeho sluchu znělo tiché a vzdálené čepobití. Neplatilo však vojákům roztroušeným s milenkami po večerním městě; platilo jejich svobodné lásce.

Opojení poněkud životní pohodou, která jim byla tak
20 dlouho věrna, snadno a s radostí přijímali představu, že budou mít jednou dítě. Ale teď, když různé starosti počínaly kolem nich tvořiti střízlivější ovzduší, stačila Zlochovi jistota, že budou mít jedno dítě, k tomu, aby zpozoroval nalíčenou past, do které volky nevolky bude jim chytiti se.

- 25 Oni však budou mít pravděpodobně dvě děcka. Kdo se bude o ně starati? Jeho výdělky jsou teď tak nepatrné a Pepička nebude moci vydělávati, bude-li nucena ošetřovati děti. Cizím lidem za dnešního stavu nemohou jich svěřiti. Bude nutno, aby on, Zloch, našel si zaměstnání, které by uživilo
30 rodinu nejméně čtyřčlennou. To však není největší starost. Vždyť byl již dávno rozhodnut, že zanechá svého marného umění a požádá stranu o nějaké vedoucí místo v časopise. Horší, nejhorší je však, že pomine svoboda jejich poměru. Společná domácnost bude nezbytna. Pepička bude potřebovati
35 pomocnice, nemá-li předčasně zkřiviti se mysl i tělo domácími trampotami. Jeho příjmy však nestačily by na dvojitou činži a stravu v restauracích.

Postavil se čelem proti nutnosti. Konečně, řekl si, užili

jsme tolik životní pohody, lásky a svobody, že se nyní můžeme vrhnouti v zápas. Snad jsme dosti silní, abychom překonali vítězně všechna protivenství. Rozhodl se, že ještě dnes promluví s příslušnými činiteli strany o svém místě.

Ale když se oblékal, aby vyšel, přepadl jej nový smutek. Představil si Pepiččiny pokojíky zaplavené hlukem a pracemi mnohačlenné rodiny. Bude ostatně nutno sháněti přiměřenější byt, a kdy a kde jej seženou v dnešní bytové kalamitě? Ale ani tehda, když se jim podaří najít větší příbytek, nebude v něm nikdy již toho klidného ovzduší, toho pokojného pořádku, těch hodin studia i oddechu. Jest velmi nesnadno ukradnout tu a tam chvíli pro sebe; přemíra společných starostí bude je spojovati jen v nepříjemném, když zvláštní starosti jednoho i druhého, jednoho v domácnosti, druhého o úřad, jimiž nebudou se chtít navzájem obtěžovati, odcizí je jednoho druhému; jejich myšlenky i city se rozejdou pro většinu hodin, a sejdou-li se, zřídka to bude v radosti a míru.

„Činím první krok do pasti,“ řekl si, když stoupal po schodech k sekretariátu strany. Ale nemyslel přitom na to, že se stane funkcionářem strany, nýbrž na to, že klade první základ k rodině, k rodině, jako jsou všechny rodiny.

U strany pochodil toho dne dobře, nepředstavoval si to také jinak, věděl, že bude vítán, neboť bylo mu již častěji místo nabízeno.

Nicméně posílit a rozveselit nemohlo ho to již. Cítil, že kráčí pod nitkami nutnosti cestou, kterou dříve jít nechtěl. Vždyť nepřijímal svého místa již jen z toho důvodu, že jeho umění se mu zprotivilo a že chtěl býti užitečnějším člověkem, nebylo to již jeho svobodné rozhodnutí: byla to existenční nutnost, první nápor rodiny na jeho osobnost.

Nevesele odcházel pak do bytu Pepiččina. Tušil, jaký smutek pocítí nad jejími líbeznými sednicemi, jimž hrozí tvrdý úděl chudé domácnosti. Umínal si, že prozatím nesvěří se jí se svými obavami, že ji ušetří předchozího pohledu na budoucnost, která se mu zdála tak černá. Nechť pomalu a postupně sama pozná nástrahy příštích měsíců. Bylo mu líto jejich iluzí.

Vstoupil vážně a našel ji čtoucí mezi květinami, pod po-

kojnou lampou elektrickou, obraz míru a spokojenosti. Srdce se mu znova prudce sevřelo několikerou bolestí, ale ovládl se, políbil ji na čelo, usedl a pak jí podal mlčky Věřin dopis.

Uměla trochu rusky, nemnoho dosud, ale tolik, aby dovedla
5 zvolna přečísti poslední psaní ruské soudružky a bojovnice.

Veliké slzy vstoupily jí do očí, když dočetla. Dlouho hleděla na třesavé písmo z dalekého kraje. Pak jen zašeptala:

„Ubohá Věra!“

Seděli mlčky, opředeni společným smutkem.

10 Po chvíli Pepička vstala, objala Zlocha a pravila se šťastným úsměvem:

„Budeme tedy mítí chlapečka.“

„A možná i holčičku,“ dodal Zloch. „Cožpak jsi už zapomněla?“

15 Pepička věru v té chvíli zapomněla. Otevřela široce oči, na zcela malý okamžik jen, a rozpomněla se:

„Máš pravdu, budeme mítí tedy dvě děti najednou. Snad párek. Ale vždyť to bude docela hezké!“

Zloch snažil se pohlížeti na ni s úsměvem. Byl to těžký,
20 velmi těžký úsměv, aby nepoznala, že v tu chvíli dívá se na ni ve skutečnosti – se soucitem.

Na křižovatce živých ulic, které jsou sice ve vnitřním městě, ale jaksi stranou: velkoměsto nedobojovalo tu ještě svého zápasu s maloměšťáctvím, jež je tu tradičně zakotveno v malých bytech starých domů a v krámech i hostincích setrvačného idylického zákaznictva. 5

Kolem tramvajového uzlu ráno, v poledne i večer víří shon malých lidí: studenti, slečinky z obchodů a kanceláří, úřednickové i dělníci jsou jádrem pospíchajícího občanstva, které se tu na okamžik a stále znovu soustřeďuje a zase rozbíhá čtyřmi směry. Tramvajové zvonce bijí tu ustavičně na poplach do zamotané sítě lidských kroků a tu samozřejmost zakřikne někdy velitelsky jen nákladní automobil, trhající křižovatku. 10

Není tu krásných domů ani tajemných budov průmyslových, jen křídlo banálního paláce soudního zasahuje sem s byrokratickou nevraživostí na celý svět. Není tu nic krásného ani vznešeného, jen všední denní shon, který zdá se pln starostí, žalů a běd nerozumných a nudných. Lidé zdají se tu pospíchat za povinnostmi, kterých nemilují, nebo za láskou, která je jako povinnost; život posuzován podle této křižovatky podobal by se mladé nevěstce, která denně tu stává po setmění v tmavém ústí malé uličky a prázdným hlasem odříkává svou naléhavou prosbu. 15 20

Honákova jídelna je skrytá v útrobách jednopatrového historického domu, v němž odjakživa bývala hospoda a který tvoří jedno nároží, jsa nedlouhým průčelím bloku vybíhajícího na křižovatku. Před válkou nebylo tu nic pozoruhodného. Stará, zasmušilá kavárna nalevo, malý hostinec napravo. Ani dnes ještě neinformovaný chodec nepostřehne tu nic obdivuhodného, ačli se nezajímá o masa řeznických krámů a nepřipojí se k hloučku nedosti sytých, kteří, pokud toho velká frekvence a úzký chodník dovoluje, zevlují na masné kusy plnicí veliký a jasný výklad Honákova řeznictví. 25 30

Po válce, když konečně výkladní skříně obchodů, zejména potravinových, počaly se opět pomalu plnit skvělým zbožím 35

domácím i importovaným, staly se na průčelí historického domu nevelké sice, ale vážné změny. Předně bylo renovováno, po druhé kavárna zmizela, ustoupivši nějaké úřadovně, a po třetí: pravou polovinu zaujalo Honákovo řeznictví s jídelnou, 5 usadivši se tu pěkně zešíroka, jako když bodrý prasečkář usedá za stůl ke sklenici piva.

Tré velikých oken výkladních zalesklo se čistě a vesele, zvouc svým masným bohatstvím od časného rána do pozdního večera pospíchající zástupy do nízké uličky mezi skly svými 10 a skly tramvají, ustavičně tu zastavujících.

Za jedním, nejdůležitějším, před růžovou oponou ze řady rozpáraných vepřů se zardělými nožkami a rypáčky ulehly rudé kusy zadního masa hovězího, skopové hřbety, trubice s plícemi a srdcem, hromady vepřových kotletek a telecích no- 15 žiček, jakož i jiné druhy masa bez kostí i na kostích. Jasnými barvami dráždil výklad zraky a žaludky mimojdoucích, z nichž většina ani po obědě nepřečází mimo lhostejně. Za druhým oknem zapestrily se barvy temnější a méně lahodné. Pod girlandami vuřtů a visícími řadami párků ulehly tu světlé i tma- 20 vé tlačanky a bachořice, kropenaté hromady taliánů, hnědé šunky, pestré salámy, paprikované špeky a jiné uzeniny pro večere a někdy ovšem i obědy více nebo méně demokratické. Za třetím oknem konečně ocitla se impozantní hromada uher- ského salámu, jejíž navršená šed', tak bezvzhledná, a přece tak 25 velebná, provokovala nejvíce i zraky přisedší z hlubin nebo výšin učenosti nebo snů básnických.

Tak je tomu zde dodnes, a zde jako o sto kroků dále, kde je jiné velké řeznictví, a jako na sterých místech města, kde vyrostly nebo teprve rostou z řeznických a uzenářských ob- 30 chůdků obchody a z obchodů velkozávody. Ani ovšem ta okolnost, že Honákovo řeznictví je obratně spojeno s jídelnou, není nic neobvyklého. Jinde snad pracuje se jen s větším vnějším leskem a s reklamou, kdežto Honákův podnik na naší křižovatce zůstává navenek nevýbojným a ničím zvláštním na 35 sebe neupozorňuje.

Závažnost věci je snad jen pouhou mou představou, která mě napadla, když jsem se náhodou stal častým, někdy i den- ním hostem Honákovy jídelny a poznal jsem osobně jejího

majitele, rudou kuličku masnou i mastnou, která se jmenuje Vendelín Honák.

Od té doby, co jsem počal Honákovu jídelnu navštěvovat, zpočátku protože jsem ji měl jaksi při ruce a později protože jsem se podrobně seznámil s odpověďmi, které dává na otázky jídelního lístku, a pak s jejími stolky a číšníky, nezměnilo se pranic na jejím průčelí, ale hostinská místnost se zato velmi prohloubila do nitra historického domu, a přes loňské léto vznikla dokonce pod ní nová místnost, sklepní bar, který má možná slavnou budoucnost, ač dosud je málo znám širší veřejnosti. Vendelín Honák pracuje tiše a pomalu.

Asi před rokem, když jsem tu počal obědvávat, byly tři řady stolků od vchodu ke kuchyni denně za poledne několikráte hustě obsazeny, takže byl jsem nucen chodit sem buď velmi brzy, nebo velmi pozdě, chtěl-li jsem se pohodlně najísti ve svém koutku u zdi. Podobně bylo tomu i večer. Ač jídelna nebyla jistě hlavním zdrojem Honákových zisků a byla zařízena, když se ukázala nutnost vydržovat velkou kuchyni pro vzrůstající personál řeznictví, přece znamenala velký obrat a zisk a vynesla jistě na pozoruhodnou část třetího velkostatku, jež Vendelín Honák právě zakupoval.

Tajemství jejího úspěchu bylo v cenách jídel, zdánlivě nízkých v době, kdy jinde byly ještě velmi vysoké. Ti úřednickové, ti studenti, ty dívky z obchodů, všichni ti drobní lidé, nucení počítati s každou korunkou, dali se snadno oklamati menším penízem, který platili, o kvalitě i kvantitě toho, zač platili. Byli rádi, že za peníz, jež mohli denně za oběd vydati, dostali skutečný oběd, šikovně upravený, aby porce, která nikdy nikoho nenasytila, vyhlížela aspoň tak, jako by nasytiti mohla. Před porcemi Vendelína Honáka každý si pomyslí: nemohu za svůj peníz žádati více, a cítil vinu u sebe, když byl po obědě hladovější než před obědem.

Tento klam trval tak dlouho, dokud nepočaly klesati ceny v ostatních hostincích a jídelnách. Vendelín Honák kupoval zatím velkostatky a snul plány všech zbohatlíků. Mastná tvář rudé kuličky zářila nevinnou spokojeností jako zardělý obličejík nacucaného robátka. Honák nestaral se mnoho o takovou vedlejší věc, jako byla jeho jídelna.

Tu počal jsem pozorovati, že v Honákově jídelně bývá dosti místa i v době, kdy jindy sotva jsem nějaké našel. Někdy byla dokonce poloprázdná a vrchní číšník chodil zakaboněn jako před bouřkou. Rozdíl proti dřívějšku byl velmi nápadný, a tak
5 přes svou nechuť k podobným řečem a zvědavostem podivil jsem se věci jednou nahlas, když jsem platil.

„Prosím vás, pane,“ řekl vrchní, „ceny máme dnes pomalu vyšší než jinde, porce stále stejně bídné, ale pán říká, že to raději zavře, než by slevil, protože na jídelnu doplácí, a stará
10 paní je pořád v kuchyni, jen aby se něčeho neukrojilo o drobet víc. Kdo by sem chodil? Mě už tu taky všecko pálí...“

To bylo na podzim. Hleděl jsem svou setrvačnost přemlu-
viti, abychom si zvykli jinde obědovat. Beztak nechodíme na oběd pravidelně: někdy se koupí něco malého od uzenáře
15 nebo to spraví černá káva s rumem u kamaráda, nebo se nejí nic až večer. Do hostince chodívám, jen když se mohu a chci pořádně najíst, a pak je to věru jedno, zaplatím-li o korunu nebo dvě více.

Zkusil jsem to zde i onde. Rozhodně téměř všude byla lepší
20 kvalita i kvantita všeho, leckde bylo skutečně laciněji.

Ale v jednom hostinci byla nesnesitelná společnost nažehle-
ných maloměšťáckých čumilů, v druhém bylo vždycky plno a těsno, ve třetím byla špatná obsluha, čtvrtý byl příliš vzdá-
len pro mne, v pátém nedalo se vůbec jíst. Chodil jsem k uze-
25 náři, dokud se mi uzeniny nezprotivily, což bylo dosti brzo. Oddechl jsem si, když jsem jednoho dne, jsa při jakýchsi ma-
lých penězích, seděl opět v Honákově jídelně.

Mívali právě denně švestkové knedlíky, přibližně tak dob-
ré, jako bývají domácí, když hospodyně umí vařit. Když to
30 kapsa dovolila, dával jsem si dvojitou porci. Ty mě denně lákaly k Honákovi, kde bylo stále ještě neplno a vždy nějaký ten pohodlný kout u zdi pro mě.

Jednoho dne, když jsem dojedl hovězí maso a čekal na své švestkové knedlíky, přisedla si k mému stolku malá dívčinka
35 dosti hezká, ale nesmělá, dosti buclatá ještě, ale bledá. Dala si polévku (vodu, kterou jsem nikdy nejedl), jeden párek a je-
den rohlík. To byl její oběd.

Pojídala tiše a pomalu svůj párek s tváří trochu posupnou,

jakou mívají lidé, kteří chtějí zakrýti stud, zatímco přede mě postavil číšník velký talíř švestkových knedlíků. Vrhla na ně chvílemi přísný pohled dětských svých očí, jinak teple hnědých, a já byl v hanebných rozpacích.

Měl jsem peníze. Byl bych tak rád našel způsob, jímž by se byla dala pohostit. Ale její bída byla tak upjata, kamarádsky se na ni nemohlo a všechno ostatní připadalo mi hloupé a urážlivé. 5

Odpočítavši předem peníze ze své odřené kabelky, zaplatila bez spropitného a suše odešla. 10

Po tři dny vídal jsem ji tak od svých švestkových knedlíků pojídati její jeden párek s hořčicí. Seděla u jiného stolu stejně vážná a stejně suše odcházela. Třetího dne mě napadlo, že bych mohl aspoň vypátrati, kde je zaměstnána.

Zaplatil jsem stejně s ní, oblékl jsem se a měl jsem se k odchodu. Byla již ve dveřích, když tu rudá kulička lidská s mastným úsměvem vybatolila se z postranních dveří a koulela se rychle mimo mě. 15

Vendelín Honák zatarasil na okamžik skleněné dveře východu z jídelny, takže mě poněkud zadržel. Venku stálo elegantní auto a v něm seděla, zabalená do kožichu, paní Honáková. Šofér, krasavec, naditý, jako by mu patřil jeden velkostatek jeho pána, nakloněn ze svého sedadla vyslechl nedbale Honákovy rozkazy, nechal jej buclatou ručkou s prsteny otevřít si dvířka vozu, a když Honák přibouchl za sebou dvířka, uvelebil se důstojně na svém sedadle pod sklem a otočil kolem řídítka. Auto měkce odjelo. 20 25

Kontrast dvou životů byl v tu chvíli příliš příkrý. Opozdil jsem se také tím, že Vendelín Honák přišel mi do cesty se svým autem. Malá dívka zapadla už někam do davu. A já ve svých myšlenkách slyšel jsem jen známý panský zvuk přibouchnutých dvířek auta – zněl jako políček, dutý políček buclaté ruky na vpadlou skrář... 30

Od toho dne jsem v Honákově jídelně nebyl, ale možná že jednou ve spěchu zase tam vejdu. Je to konečně tak hrozně lhostejno, kde člověk jí. 35

Vracel se ze schůze v zuřivé náladě. Bylo pozdní odpoledne před jarní bouří. Dlouhými kroky mířil k nádraží, aby odjel domů, do malé obce za Prahou.

5 Porada, které se předtím zúčastnil téměř jen jako pasivní posluchač, byla z těch trapných a zbytečných věcí demokracie, které jsou na světě snad jen proto, aby otravovaly na několik hodin život lidem pracujícím z vnitřní nutnosti pro nějaké ideální, jak se říká, zájmy.

10 Když přírodopisci říše živočišné pokřtili člověka latinským jménem Homo sapiens, jistě tím nechtěli říci, že každý člověk je vědoucí a moudrý; naznačili tím jen možnosti lidského rodu, jež se projevují u lidí uvědomělých, ale jsou zakrnělé u lidí omezených, kterých je legion. To by konečně nevadilo,
15 kdyby každý byl na svém místě a nebylo třecích ploch mezi oběma druhy. Ale lidé bývají zřídka na svém místě a zápas těch, kteří mohou poznati pravou skutečnost, s těmi, kteří nemohou poznati nikdy nic jiného než blud a předsudky, je strašlivá tragikomedie lidstva. Přesto má tato věčná vojna pa-
20 trně svůj hluboký smysl. Kdyby nebylo těchto konfliktů, lidé uvědomělí spěchali by přímo k nejvyšším metám a srazili by cestou vaz, kdežto omezenci zakrňovali by stále více a utonuli nakonec v bahnech života zcela sešlého.

Ale čert aby to vydržel někdy v takovém konfliktu, když
25 beznadějná hloupost střetne se s věděním a usilováním člověka uvědomělého. Neboť to není pak ten krásný zápas rapírů myšlenek, který posiluje mysl i citovost, to je útok rezníkovy palice na křehký model inženýrův. Na týden zhrouť se v sobě.

Tak zhroucen kráčel Hynek Stoupa, okresní důvěrník a jed-
30 natel vzdělávacího spolku, z porady o jakési akci, která měla být podniknuta pro dělnictvo celého kraje. Porada sice nic nepokazila, akce – byl si tím jist – se provede a podaří, neboť je lákavá i užitečná a její provedení je v rukou dobrých lidí. Ale demokratická forma vyžadovala, aby byla vyslechnuta mí-
35 nění různých zástupců a delegátů, kteří často přijdou ke své

úloze zlomyslnou náhodou, strůjkyní nesmyslných konfliktů.

S čistým, oddaným srdcem přijel Stoupa na poradu, s otrávenou myslí a jako pošpiněn vracel se domů. Konflikt, k němuž na schůzce došlo, odhalil mu hlubokou, nepřeklenutelnou propast mezi lidmi, vyznávajícími podle jména jednu víru, ale nesmiřitelně znepřátelenými svou příslušností k různému druhu. 5

Sedě stranou, mlčky pozoroval na poradě úsilí svých přátel vysvětliti všem zásadní ráz akce a její čestné formy, a viděl pak útok tří čtyř omezenců, zvyklých řešiti všecky otázky ze žabomyší perspektivy baráčnického spolku, hrubou palbu zlobné a podezřívavé nedůvěry ve věc i lidi. A pak, podivuje se jejich obratnosti a stydě se zároveň za ty všecky chytrácké řeči, jimiž nutno před takovými posluchači hájiti věc tak dobrou, přihlížel k protiútoku přátel, jejichž povinností bylo věc 15 probojovati. Byl příliš špatný diplomat.

A teď, pohvizduje si rázný pochod ke své prudké chůzi, prohlédal hlouběji a spatřoval kořen a smysl demagogie. Nic by se nesvedlo s nevědomostí a omezeností, která zlobou mstí se za svůj podzemní život, ale přece vše dostává se na povrch právě tam, kde škodí, kdyby se šlo na ni zpříma, s tím 20 na jazyku, co máme na srdci. Zaskočiti se musí chytrácky, vítr z plachet se musí sebrati. V tom je polovina demokratické politiky, a proto lidé se srdcem na jazyku budou vždy špatnými politiky a lidé hloupí budou dobrými politiky nejen 25 pro dobrou věc získávání, ale i špatnou věcí klamání.

Hynek Stoupa, člověk bez chytráctví, pocítil svou slabost pro tento zápas. Dovedl jednati s lidmi uvědomělými i s lidmi prostými, ale zloba omezenosti přiváděla jej z míry, činila jej prudkým a neobratným. Před bonzem, plným zákeřnosti, 30 hlouposti a zlé vůle, ztrácel klid a tím i sílu, převahu uvědomělého člověka; popadal jej vztek. A vztek je vždycky známka slabosti.

A slabost čeká spasitele. V takových svých chvílích zlých toužil Hynek Stoupa vždy po revoluci, nikoli jako klidný 35 bojovník, krok za krokem bojující za věc nového světa, ale jako zoufalec, který stébla se chytá, jako dusící se živočich, lapající těžce po vzduchu.

Bručel si divokou píseň revoluční, vrážel nesnášlivě do mimojdoucích a myslil si, že skleslosti přecházejí k nervózní bojovnosti: Hmyz opouští mrchu starého světa a obletuje novorozeně. Ale jen revoluce postaví nový svět na nohy. A to
5 pouhým zjevem svým zažene tenhle hmyz na sta honů. Omezení cizopasníci při prvním výstřelu se propadnou do neznáma.

Když vlak vyjel do kraje, na obloze siná mračna zápasila se zapadajícím sluncem. Všecko zrudlo jako v předvečer zká-
10 zy. Vlak vrazil do lesů, jimiž trať probíhala v přímé linii, v mechanickém řezu. Všecko bylo ponořeno do jezera rozprášené krve. Na kmenech jehličnatých stromů měla fialový nádech, na posledním suchém listí dubových a habrových houštin byla zcela rudá. Stěny strážních domků svítily červeně,
15 červené střechy tu a tam žhnuly jako rozpálené železo a malá novostavba s hromadami cihel na kraji končícího lesa hořela celá jako výheň.

Na své stanici vyskočil Stoupa do tohoto zaníceného ovzduší. Jako vždy za snesitelného počasí čekala její žena na ná-
20 draží. Také její obličej mezi světlými kučery zarděl se tím odleskem krvavého západu, když se k němu obrátila. Oddané modré oči topily se v něm bezbranně. Políbil ji, chytil pod paží a táhl ji rychle z lidského davu vydáveného vlakem. Bručel si Internacionálu.

25 Když se Hynek Stoupa druhého dne časně probudil a jako obvykle rozhlédl se nejdříve otevřeným oknem, veselé jitro po nočním dešti zalilo její svěžestí.

Žena ještě spala, umyl se tiše a rychle se oblékl, pak se zastavil dole v hostinci na kávu a pustil se po snídani císař-
30 skou silnicí vzhůru k lesům.

Rozmrzelost a únava po včerejšku broukaly ještě v jeho nitru jako rozespalí medvědi. Z nedočkávané nálady revoluční se vyspal; cítil se jen velmi slabým, nemotorným, bezbranným, nepotřebným.

35 Za tratí, která silnici křížuje, stoupá její široká stuha špa-

lírem líp a ovocných stromů do kopce dosti prudkého, odkudž je dobrý rozhled po obcích poklidné pahorkatiny mezi polnostmi, vpředu zabíhajícími až do malé obory, ohražené nízkou, pobořenou zdí.

Na zvlhlé silnici mezi korunami stromů, jarně bujnými a svě- 5
žími, po dešti tak čistými a operlenými ještě, Stoupa, kráčeje pomalu jako stroj řádně dosud nerozjetý, pohroužil se až na dno slabošských myšlenek a pohrával si s libým snem, jemuž venkovské okolí dodávalo nejprůhodnější dekoraci.

Jak by to bylo krásné – myslil si –, kdybys setřásl jho or- 10
ganizačního života, přerazil všecko, co tě přímo poutá k pan-
skému městu, a zalezl do tohoto kraje jako prostý živočich. Dost pokojné a užitečné práce měl bys i při tom na světě. Nač
třeba si porušovati rovnováhu svých hodin tlachy a zlobou těch, 15
na něž politik zvyká si jako nájemník z třetího poschodí na
denní počet schodů, ale na něž ty si nezvykneš, poněvadž jsi
z jiného těsta a poněvadž se ti zdá, že poskvřňuje tvé lidství
styk s jeho plevellem, který pro politika je lákavou překáž-
kou, prubířským kamenem jeho obratnosti. Zde je silnice
a zde jsou stromy, tudy jde cesta do polí a luk a k cizím 20
dědinám, jež možno procházeti přívětivě s láskou k lidem,
– tam ve městě je kotel žhavého těsta páchnoucího, jehož dech
otravuje mysl a srdce. Tam je konkurence, tam je honba za
ziskem a pozicí. Co tobě po nich, který víš, kdo jsi, nechceš
býti víc, než jsi, a zůstaneš provždy ten, kdo jsi, zde jako 25
tam a jako jinde za dlouhými kilometry...

Stoupa se rozhlížel přitom po plastické mapě kraje, ostře
jasné v průzračném ranním vzduchu, a sál svěžest vzduchu
i šťavnatý půvab kraje všemi smysly.

To na něho účinkovalo, aniž si toho uvědomoval. Svaly se 30
mu pomalu rozhoupaly k bystré chůzi, v duchu počal vtipko-
vat, vymýšlel si plány, sčítal možnosti, rozbíral klidněji svou
situaci. Zvažil dobré i zlé, strážlivě jal se odhadovati svoje
věci.

Zatím dospěl do lesa, kterým silnice prochází. Ptactvo ko- 35
lem pištělo, cvrlikalo, hvízdalo, volalo a zvonilo, lyrický or-
chestr křehkých hudebníků, nalévajíc hojivý balzám do všech
ran, voněla půda a voněla vegetace, řídcí lidé jdoucí mimo

měli vzezření užitečných živočichů, obestřených kouzlem pohádek.

Za myslivnou zabočil Stoupa na lesní pěšinu do smíšeného stromoví. Hned zkraje poskočila černá veverka, vyhoupla se
5 na kmen nejbližšího silnějšího smrku a pokukovala za stromem na vetřelce. Z bujnosti, která zatím nepozorovaně přešla z přírody do jeho žil, pustil se Stoupa za chytrým zvířetem a pronásledoval je chvíli, usmívaje se vesele jeho rozhorlenému poštěkávání. Byl rádně uhřát, když veverka konečně se skryla
10 v koruně vysokého dubu a nedala se již bušením do stromu vylákati na další útěk.

Ve Stoupově nitru všechno se rozjasnilo. Včerejší hádka byla zapomenuta, proměnila se v bublinu, nikoli první ani poslední, která praskla, a všechny trpké chvíle jeho existence zdá-
15 ly se mu náhle tak nicotnými. Vše, co včera protrpěl, vše, co dnes zvážil, všechny zkušenosti a naděje slily se v něm v obraz pevných obrysů, na němž nedá se mnoho měniti. Říká se tomu osud a nutno se tomu přizpůsobiti, děl pro sebe. Utečeš-li z nějakého prostředí pro jeho špatné stránky, nezlepší se tím
20 a lepšího také nenajdeš, leda bys opravdu dovedl zcela sobecky zahrabati se do samotářského života. Ale dokud zlobí tě hloupost a rozhořčuje zloba, dotud budeš bojovati. A kdo bojuje, dostává rány. Co chceš, Hynku Stoupo: dokud je ti někde na světě otevřen kraj a les, v nichž možno zapome-
25 nouti města a zahojiti rány, dotud můžeš bojovati; dokud je možna na světě očišťující revoluce, dotud boj s hloupostí a zlobou není marný!

Po čtyři nebo pět hodin procházel Stoupa křížem krážem
jarní lesy, až zcela náhodou vyšel opět na silnici. Slunce zvo-
30 nilo paprsky jako ptáci hrdélky. Kráčel rázně domů a uvědomoval si jako klidný pozorovatel psychologické procesy včerejšího večera a dnešního rána a rudozelenou koalici této své chvíle. Pociťoval teď jako své štěstí tu okolnost, že nemůže utonouti ve městě ani usnouti na venkově a že taková existen-
35 ce mezi dvěma nezbytnými světy spojuje živly nezbytné k vyšší existenci, ukazuje jim cestu k budoucí shodě, namířené proti omezenosti a zlobě.

Na císařské silnici v obci nedaleko Prahy stojí rozsáhlé stavení bílé, tvořící samo téměř jednu stranu náměstí. Prozrazuje na první pohled svůj agrární původ a včerejšek, tak jako zrestaurované průčelí s velkým červenobílým nápisem Hotel U české koruny hlásá zřetelně jeho novou pretensi. Byl to statek se zájezdní hospodou, má to býti dnes hotel. 5

Stavení obklopuje dosud ovzduší zemědělského života, proscycuje je vůně selského venkova. Vzkročíš-li velikými vraty napravo nebo nalevo a projdeš-li klenutým průjezdem, ocitneš se na velkém dvoře, kde ještě nic nezastírá původu a minulosti. Je obklopen plnými stáji, chlévy, chlívky a kurníky, stodolami a dřevníky, v jeho středu složeny jsou hospodářské stroje a nástroje pod mocnou střechou, posetou holuby, a svěží vzduch z lesů mísí se tu s teplými výpary chléva. 10 15

Shledáš, že osmahlý, upracovaný a umouněný človíček těžké chůze, který tě bezpochyby první uvítá, má novou čapku s hotelovou firmou jistě teprve měsíc nebo dva a na tomto místě zvykl zcela jiné práci, než je normální činnost hotelového zřízence.

A vejdeš-li do nízké místnosti hostinské, která se snaží zapříti svou minulost plyšovými drapériemi, bílými ubrusy a kulečníkem, nepokrytý stůl domorodců u dveří upoutá tě více než ostatní stoly, ozdobené kvítím ve vázách a obsazené výletníky nebo letními hosty. 20

Za dlouhý nepokrytý stůl nezasedne teď ovšem žádný starý forman. Šofér, který se tu náhodou zastaví, usedne vedle k malému stolku s bílým ubrusem a natáhne nohy daleko mimo stůl s bezstarostnou nedbalostí. Šofér je nyní pánem císařské silnice: osobní i nákladní auta míjí a křižují se ve dne v noci před okny hotelu, zahalující v suchých dnech ustavičně silnici prašnými mračny. Jen v určitou dobu setkávají se tu ještě s odpůrcem svého mechanického spěchu: ve žních, když nepospíhající žebřiňáky svážejí úrodu do stodol, a pozdě na podzim, když počne kampaň v cukrovaru a řetěz for sune se pomalu buď dolů s řepou, nebo nahoru s řízky. 25 30 35

Dvé nebo tři řezníků, pekař a několik drobných lidí, venkovanů i maloměšťáků, ale především několik sedláků, střídá se po celý den u nepokrytého stolu s vytrvalostí denních hostů. To je jakoby houževnatý zbytek minulosti, smrsklá, ale
5 stále ještě živá tradice, nezahladitelné znamení původu budovy.

Stavení pustilo se v tichý zápas se svou minulostí. Budova pozdvihla se o druhé patro ve vikýřovém slohu městských nástavků dnešních, truhlíky s květinami se octly ve všech oknech.
10 Aspoň na fasádě chce zapřít svůj původ.

Ale není to snadné na povrchu a tím méně uvnitř. V letní sezóně rodiny letních hostů, dětské kočárky, čtyřicet nebo padesát podávaných obědů a večerí zatlačí úplně nepokrytý stůl do bezvýznamnosti. Jediné dítě v peřince dovede překřičeti
15 medvědí řev, který vydává tu a tam řezník Kindl, když je opilý a sousedé jej popichují po venkovském zvyku. To však trvá doopravdy jen dvě měsíců, pak tu a tam za dobrého počasí už jen v neděli, a nakonec vyhrává to na dvě třetiny zase nepokrytý stůl. Duch venkovské hospody vrací se do usínajícího hotelu, jež neprobudí k životu pocestný, který se přijde sem vyspat, ani tajemní milenci, kteří tu najdou někdy přístřeší pro trochu milostné hry. Hotel zapadne nadlouho do tvrdého
20 zimního spánku a bdí toliko malá venkovská hospoda.

A jako na fasádě a vpředu v hostinci zápasí hotel se svou minulostí i se svou skutečnou přítomností, podléhaje stále znovu, tak i vzadu ve dvoře odehrává se děj podobný, ale zápas
25 ještě beznadějnější. Ve skutečnosti hotel nesáhá zde dále než dva tři kroky za zadní prah hostinské budovy, které musí učiniti ten, kdo z hostince jde do útočiště obecně potřebného.

Ovšem, je pravda, že letos pokusil se hotel vniknouti až
30 do velké zanedbané zahrady za stodolou, kde bylo zřízeno vedle potoka koupaliště pro letní hosty. Ale pokus se valně nepodařil, hotel podnikl něco, na co jeho duch venkovské hospody nestačil: voda podobala se brzy louži a ostatní dokonala
35 změna počasí.

Veliký dvůr a veliká zahrada za stodolou uhájily si konzervativně svůj selský ráz; mocný činitel je za nimi a chrání jejich původní smysl, bez něhož by zahynuly: lány orné půdy

a luk, které k nim patří. Dokud ty neodpadnou, dotud také stodoly a chlévy nepropadnou zkáze a hotelu, zahrada zůstane selskou zahradou a dvůr selským dvorem.

Které jsou vyhlídky obou zápasníků, prozatím nerovných, do budoucnosti? Za statkem s venkovskou hospodou stojí nejen krásná pole a luka, prý nejlepší v obci, ale také situace obce. Nemá řeky, nemá většího průmyslu, má však mnoho maloměšťácků, spřahnutých s Prahou: je to zkrátka hnízdo na císařské silnici, kde lidé hníjí a navzájem se pomlouvají. Jsou tu ještě dva hotely, z nichž jeden vyhlíží dokonce jako hotel skutečný. To by tedy nasvědčovalo tomu, že hotel U české koruny ještě dlouho bude nucen spokojiti se s existencí venkovské hospody u dobrého statku.

Naproti tomu však má hotel za sebou činitele nad jiné mocného, totiž vlastníka toho všeho, a to je muž, kterého ještě dnes mnozí v obci oslovují „milostpane“.

Jednoho pěkného jarního dne všedního zabloudil jsem na výletě s kamarádem B. do tohoto hostince; slibovali jsme si mnoho pro svou žízeň a především pro svůj hlad od jeho venkovského zevnějšku. – Nic není příjemnějšího nad to, když člověk, který prochodil několik hodin v lesích, dostane na dubový stůl větší venkovské hospody kus domácího uzeného s krajícem tmavého chleba nebo jiný po venkovsku připravený a hutný pokrm. Odpustí pak i pivu jeho obvyklou slabost provinciální.

Posadili jsme se k malému stolku s bílým ubrusem, netroufajíce si přisednouti k nepokrytému stolu, u něhož byl v proudu domácí rozhovor o starostech hospodářských. Brzy přiběhl ochotný číšník městského nátěru, doporučil nám dobré plzeňské, k jídlu však že má toliko uherský salám nebo míchaná vajíčka. Byli jsme poněkud zklamáni. Pivo bylo sice opravdu dobré a dobře ošetřované, ale my si přenášeli z polních cest a lesů touhu seznámiti se také na talíři s vůní venkova. Nicméně poseděli jsme si s rozkoší lidí vyhladovělých a unavených i nad uherským salámem, k němuž aspoň chléb s máslem jsme ještě získali, pozorující všední prostředí a hovoříce o výsledcích svého pozorování. Shodli jsme se brzy na tom, že snaha poměšťačeti se je zřejmě v každém koutě hostince,

ale že přesto „sláma mu leze z uší“. Pak došlo přirozeně na stolovníky u nepokrytého stolu, který zaujímal celou stěnu mezi vchodem z předsíně a dveřmi do kuchyně. Naslouchali jsme a pozorovali téměř mlčky, oddávající se příjemnému odpo-

5 činku, znásobenému sytostí.

Sedělo tu patero domorodců. Tři z nich byli jistě menší rolníci, snědý hromotluk patrného původu židovského byl asi obchodník s dobyt看. Vedle dveří do kuchyně seděla postava rovněž mohutná, velebně rozložená na židli, s nohama po-

10 hodlně nataženýma stranou.

Býčí krk, jakoby strnulý, nesl velikou hlavu poněkud šikmo vpřed nakloněnou. Osmahlý a brunátný obličej, trochu odulý, s mocným nosem, vroubilo nahoře nemnoho tmavých ještě vlasů, ulízaných po rostoucí lysině; dole vyčníval knír

15 a kozí bradka rovněž tmavé. Muž, mezi padesáti a šedesáti, měl veliké a silné ruce selské, ale i veliké břicho člověka vypaseného a těžce pohyblivého. Pohrával si s těžkým řetězem zlatým na prsou, tvářil se důstojně, nemluvil mnoho a civěl někdy před sebe jakoby zamyšlen starostlivě. Na první pohled:

20 bohatý agrárník, který kdysi znal také práci, ale teď stárne v zahálčivém blahobytu, barví si vlasy a zápasí s mrtvicí.

Poněvadž dával tu a tam nějaký pokyn číšníkovi, prozrazoval pozicí i pohyby, že je doma, a ostatní hosté oslovovali jej „pane domácí“, pochopili jsme brzy, že je to majitel hotelu

25 a hospodářství Vendelín Hrouda, jehož monogram, černý a jednoduchý, zdobil talíře, z nichž jsme jedli.

Společnost u nepokrytého stolu bavil právě prošedivělý sedláček, který patrně rád dělal sousedům šaška. Vypravoval rozvláčně nějakou latinu z vojny a usmíval se přitom přihloup-

30 le. Seděl tu patrně celé odpoledne a spotřebovaným alkoholem byl pobádán ke žvanění. Neposlouchali jej příliš, a tak obracel kalné oči se širokým úsměvem na nás.

„Kdybys už nežvanil!“ řekl hrubě domácí pán, o kterého pokoušela se dřímota.

35 Sedláček spolkl rozpačitě slinu, usmál se ještě přihloupleji a pak se uraženě odmlčel.

Obchodník s dobyt看 udělal jakýsi vtip a obracel řeč jiným směrem:

„Pane domácí, dnes jsem viděl krávu jedna radost a lacinou, to by bylo něco pro vás.“

Starý Hrouda lhostejně pokývl hlavou a bez zájmu poslouchal podrobnosti. Bylo zjevno, že se zaměstnává sám sebou, nějakou osobní starostí nebo myšlenkou, a nemá valného 5
smyslu pro své okolí.

Z krávy přešel hovor na koně a jiné předměty venkovského hospodářství, těkal líně a bez přestání z předmětu na předmět, jak to bývá, když se domácí lidé sejdou ve venkovské hospodě, nehrají karty a nejsou z míry přivedeni nějakou 10
zvláštní událostí.

Poněvadž mluvil také rolník, který, jak jsme postihli, byl obecním radním a agrárním předákem, přemáhal domácí pán svou chuť zdřímnouti si a prohodil tu a tam dvě tři slova.

Chystali jsme se již na cestu. Ale vstávající zaslechli jsme 15
ještě několik slov.

„To žito tady pod kopcem vám letos závidím, pane domácí,“ pravil rolník, pohodiv hlavou směrem ke dvoru za hostincem.

Starý Hrouda při těch slovech se jaksi vzrušil, vzpřímil se 20
na židli ze své pohodlné pozice, nohy dal pevně pod stůl a rozkřikl se téměř:

„Všecko to prodám. Jen hotel si nechám. Louky prodám, dobytek prodám, pole, všechna pole prodám. *Už se na ně ani 25
podívat nemůžu.*“

Společnost u nepokrytého stolu ztichla jako při pohřbu. Když jsme vyšli, povídá kamarád přede dveřmi:

„Už nahrabal, má dost a teď se na to vykašle. To je ta jejich láska k půdě.“

Tak jsem poznal hoteliéra Hroudu.

Zanedlouho poté zanesla mě náhoda znova do hotelu 30
U české koruny a stal jsem se nájemníkem Vendelína Hroudy. Prožil jsem léto s měšťáky u prostřených stolků, jeden ze čtyřiceti nebo padesáti obědů byl podáván mně, kvítí ve váze měl jsem před svým talířem, dětský křik snášel jsem trpělivě, 35
ale zbyl jsem tu až do zimy a pomalu stal jsem se polovičním domorodcem a občasným hostem i u nepokrytého stolu.

Vendelín Hrouda, intelektuální původce zápasu mezi ven-

kovským a hotelovým hospodářstvím na statku, zjevil se mi i s rodinou v pravé podobě. Poznal jsem zblízka i na vlastní kůži vlastenectví, lásku k půdě, lidumilnost a pokročilého ducha zbohatlých agrárníků v dokonalém typu. Zvědavý romanopisec jistě by se s úspěchem ponořil do dějin Hroudovy dynastie v obci na císařské silnici a do jejího přírodopisu.

Jistě tlustá jeho kniha počala by dědem nebo otcem, který koupil statek od zkrachovaného šlechtice, obsírně vyličila by ruch v zájezdní hospodě a úsilí o povznesení hospodářství. A pak by vytýčila postavu syna, který za války stal se konečně milionářem a pojal nenávist k polím, která nutno obdělávat těžce. Jak přestala jej těšiti jakákoliv činnost, když přemíra blahobytu, žranice a chlastu nadula jeho tělo a zničila jeho zdraví, které teď musí se vyhýbati míse i sklenici, poněvadž doktoři upozornili jej na nebezpečí velmi důrazně. A vedle něho vyličila by ženu, která všecko vede, hlásá agrární idealism, čte Venkov a Zvěstování, ale prosycena je stejným sobectvím a zpanštělým cítěním. Pak dcery, které hrají na klavír a koupily si za své peníze budoucí doktory. A konečně po dědu, otci, synu přišel by vnuk, syn Vendelína Hroudy, s touž býčí šíjí, strnulou a nakloněnou hlavou, který dnes pomalu prolelkovává a propíjí svůj čas a zanedlouho, až starý zavře oči, propije statek... Byl by to poučný román o lásce k půdě pro venkovský lid.

Z hotelu U české koruny láska k půdě zmizela a s ní krásné, rozumné hospodaření, které přeje, aby mu bylo přáno. Nic ji nenahradilo. Sobectví a lakomství, netečnost a omezenost, strach, aby vydaný groš jistě se zdvojnásoben vrátil a rozmnožil nadbytek, nejsou však schopny z hotelu, který ve skutečnosti zůstává znetvořenou venkovskou hospodou, učiniti imponující podnik. Je to zmetek, jako zmetkem stala se celá ta zpanštělá rodina agrární.

Zápas venkovského statku s hotelem nebude asi dobojován s logickým vývojem věcí. Zvítězí možná někdo třetí, kdo na troskách tohoto vlastnictví postaví třeba fabriku, jejíž komíny promění celý tento kout obce v pouhý nestravitelný záhyb císařské silnice nedaleko Prahy.

Vendelín Hrouda se toho nedočká. Sedí rozkročen u nepo-

krytého stolu, bojí se jíst a bojí se pít, chtěl by býti křepký a líbiti se ženám, které jej dráždí, ale musí mysliti jen na smrt a s myšlenkou na mrtvici, která mu hrozí a které neujde, usíná nad nedopitou sklenicí. A naproti němu syn, tak hrozně mu podobný, po očku jej pozoruje, když klábosí se sousedy, 5 a myslí také na jeho smrt.

Vedle v kuchyni úzkostlivé srdce bohaté agrárnice bdí nad tím, aby nikdo z hostí se příliš nenajedl a nikdo z mrzutých sloužících nedostal velkou mzdu, zatímco nesmírná omrzelost plíží se celým stavením. 10

Jen osmahlý, upracovaný, umouněný človíček, jemuž letos v létě nasadili novou čepici s hotelovou firmou a který je tu nejtrpělivější dívkou pro všechno, zalézá, když se setmí, do tmavé předsíně a hraje po celé hodiny na harmoniku s láskou, jaké tu z domácích lidí nikdo nejen nepoznal, ale nikdy ani nepochopí. 15

Paní Pěnkavová, vdova po mistru kamenickém, je matka velmi ctihodná a laskavá. Modré oči září jí dobrotou a všemi předměstskými předsudky. Její plavé vlasy, pomalu šedivějící, jsou tichým svědkem povahy, která chtěla býti vždycky spořádanou, čili bez velké chuti, ale také bez velkého odporu vlekla se po zrezavělých kolejích jako venkovská lokálka den ze dne chudě a všedně. A její břicho doplňuje obraz: vyrostlo z dřepění v citové i myšlenkové obecnosti, ve všedních starostech, v laskavé péči o čtyři děti, z nichž nejméně dvě bylo bezděčným, ale velikým omylem. Laskavá matka mohla míti věru jednoho dost pro radost i mrzačení mládí. Paní Pěnkavová má padesát šest let, tedy příliš mnoho, aby se polepšila, příliš málo, aby umřela. Zůstane ještě dlouho ctihodnou a laskavou matkou, pečlivou vlastníci těsné klece, ve které přidržuje k holému bidélku a hubenému semenci tré mladých ptáků.

Čtvrtý pták nedávno vyletěl. To je vlastně velmi špatné slovo. Nevyletěl. Vypadl jen z rodné klece, iluzorně zatřepetal zakrnělými a polámanými křídly a odhopkoval rovnou do klece nové. Minka se vdala. Ve dvaceti šesti letech.

Mince bylo dvanáct, když pan Pěnkava umřel. Tedy do šestnácti pečovala o ni jen matka, laskavá matka, a poslala ji nakonec do obchodní školy. Paní Pěnkavová, nemohouc z nepatrné renty živiti svých dětí pečeněmi a cukrovinkami, krmila je a krmí dosud tím bohatěji dobrými radami a mravními průpovídkami. A tak Minka, když vyšla z obchodní školy, věděla z domova především to, co se nemá, co se nesluší, co se nesmí. Ostatnímu naučila se na ulici a v knížkách. Hlavně touhám.

Počínajíc otcem, který umřel, až po nejmladší dítě, měla a má rodina Pěnkavovic dobré srdce. Také Minka měla a má dobré srdce. Sklonila se pod rodinnou řeholi, kterou matka vymyslela a přísně udržovala, jako pod přírodní nutnost. Do šestnácti let pevně věřila, že laskavá matka koná jen svou

svatou povinnost, když výstrahami a zákazy drží na uzdě bujnost mladé duše a mladého těla, a že to nemůže býti vůbec jinací. V šestnácti letech byla snědá Minka s temným, jiskrným očima ještě dítě: děti z přísné řehole domácí zůstávají déle dětmi, ale nikoli dětmi prostné mysli a smavé veselosti, nýbrž zakřiknutými bytůstkami, které se chovají dětinsky, poněvadž rostly v kleci, a nikoli na svobodě, které jsou nemotorné a plaché, poněvadž byla jim soustavně brána příležitost k společenskému prostocviku. Ale v šestnácti letech stává se v našem podnebí z vůle přírody dívka bezděčně mladou ženou. Ulice, knihy, spolužačky odhalily jí podstatnou část života. Šestnáctiletá počíná mysliti o svém poměru k lidem a životu. Touhy v ní vznikají nebo – vznikly-li dříve – stávají se jasnějšími, určitějšími. Řekněme však, kde jsou v této chvíli ruce dosti jemné, aby z vláken jejího osudu dovedly utkati krásně příští její leta?

Minka po šestnáctém roce počala také reptati proti domácí řeholi. Odcházela z obchodní školy se vštípenou představou, že vcházíme do života, vycházejíce z posledního ročníku školy. Myslíla si: Počnu žíti, až budu chodit do kanceláře a vydělavat. Hoden jest dělník mzdy své, ale hoden jest také toho, aby za mzdu svou mohl si opatřiti dobrý kus života, ukrajovali větší nebo menší krajíc z bochníku jeho, jež navždy dojídáme v den své smrti. Ale za půl roku své kancelářské služby viděla Minka, že se zhola nic nezměnilo v jejím životě. Svůj plat odváděla většinou matce, peníz, rozdělený na pět osob rodiny, zmizel v jejich živobytí téměř nepozorovatelně; zbytek nestačil k tomu, aby se aspoň lépe šatila. Zbývalo jí vlastně jen na kousek čokolády a lacinou tretku ženskou. A laskavá matka krmila ji dále moudrými radami a mravnými průpovídkami, držela ji na uzdě výstrahami a zákazy. Chudoba nepovolila, řehole nepovolila, a touhy pálily jako žízeň v zpráhlém hrdle. Tehdy počala Minka reptati. Ale jen v duchu. Docela tiše. Měla dobré srdce. Nechtěla pohoršiti laskavou matku, která byla samá péče, starost, všednost a předsu-

Paní Pěnkavová, která nedá mnoho na boha a myslí si, že je socialistkou, poněvadž považuje chudobu za nespravedlivost,

která však je maloměšťáčkou, poněvadž ve své kleci vychovává zakřiknuté duše, má se svými dětmi rozhodně více štěstí než například Strnadovic rodina ze sousedství, pro kterou pámbu byl všecko. Zde zavládla také přísná řehole domácí, 5 která moudré rady, mravní průpovídky, výstrahy a zákazy doplňovala ještě hojnými modlitbami a pravidelnou návštěvou kostela. Pětičlenná rodina Strnadovic byla, krátce řečeno, klerikální. Se Strnadovic Máňou chodila Minka do školy. Nu, Máňa je teď slečnou v baru a chlubit se, že vydělá někdy za 10 jedinou noc pět set kaček. Její starší bratr sedí v kriminále a vyhlídl si kariéru pasáckou. A třetí dítě, výrostek, který utekl z domova, je číšníkem v hotelu, v hotelu prostitutek, kde dokončuje své náboženské vzdělání. Pěnkavovic Lojzík nesmí s ním ovšem mluvit: ten kluk vypravuje věci, o kterých ani 15 starý chlap nemá prý vědět. Takových kariér děti z řehole paní Pěnkavové nejsou rozhodně schopny. Jsou to hodné děti, srdce dobrého, upřímného a stoudného. Jedno po druhém protrpí své mládí ze strachu, aby laskavou matku neranila mrtvice. Paní Pěnkavová je ovšem přesvědčena, že u Strnadů zavinila všecko náboženská výchova. Tohle pohodlné vysvětlení zbavuje ji povinnosti, aby si dala otázku, proč přísná klec domácí nezabránila, aby mravně vychovaná Máňa nestala se 20 prostitutkou a mravně vychovaný Franta zlodějem. Což opravdu klec s náboženským semencem je podstatně jiná než klec docela laicky maloměšťácká? Duch hyne v obou stejně, mládí je v obou stejně pokrouceno, ochuzováno, ničeno.

Zkrátka paní Pěnkavová, matka laskavá, je přesvědčena, že má hodné děti, protože je matkou bdělou a přísnou a nikoli bigotní. Ale kdyby mohla nahlédnouti do zmučeného srdce 30 Minčina a do srdce její sestry Marty, které se teprve probouzí, zhrozila by se, a kdyby uslyšela tajné myšlenky jejich, jistě by se domnívala slyšeti hlas posledního soudu nad sebou a nad všemi svými představami. Och, kdyby tak rudé, tropické sny a touhy dětí spoutaných svými rodiči mohly se ztělesnit v jeden proud, byla by to zdivočelá Amazonka burácející krve, 35 která by rázem a nemilosrdně spláchla z povrchu zemského všecky ty laskavé a krkavčí matky, všecky ty laskavé a krkavčí otce, a svět by užasl vida, mnoho-li pravěké síly koluje ještě

v žilách mladých pokolení! Je tato síla i v lidech rostoucích a kvetoucích na svobodě, ale tu je radostná, veselá, plodná, a my se těm lidem obdivujeme, my je zbožňujeme, i když nám více nedají než pouhé kouzlo svobodné osobnosti. Ale je-li zakřiknuta, spoutána, v okovy uvržena rodiči, poměry, osudem, nevěřte jí: nesmírně mnoho chcete od utištěného mlá-
dí, srdce až nelidsky dobré musí mít, má-li tu zůstat se svými touhami v mezích vaší konvence, vašich řádů. Nitka, která je spojuje s rodinou nebo se slušnou společností, je tenká a křehká: pouhý okamžik, a může vám uletět na křídlech, která mu přes noc narostla, a proklítí vás, že jste mu na cestu neposkytli nic než mravoučnou průpovídku, – nebo pouhý okamžik, a může se vrhnouti do propasti, do nejhoršího pekla sociálního, jen aby skončilo jeho pusté živoření, k němuž jste je odsoudili vy laskaví, starostliví, počestní se všemi před-
městskými předsudky.

Co tu bylo řečí, když vyšlo najevo, že Minka byla poprvé v kavárně! Ale kavárna se svými zrcadly, lustry, plyši, toaletami a černými číšníky byla pro Minku velikou událostí. Nejnudnější způsob společenské zahálky považovala prvního dne za dobrodružství. Ale laskavou matku nenapadlo, aby se bila kajícně v prsa, když upřímná Minka s dětinským nadšením vypravovala o svém ohromném zážitku. Paní Pěnkavová jen znova dala plynouti hodinnému proudu svých morálních průpovědek, výstrah a černých prorocství, až ubohé Mince žaludek se sevřel a svědomitá dcera dala se do pláče.

A leta trvalo, než opovážila se Minka přijít domů po desáté, z večerního biografu. To už mravní kázání ji nedojímala k pláči, ale žaludek, žaludek, ten se ještě svíral a v srdci hořkost pálila tím více, čím méně Minka odpovídala. Proklaté biografy, buďte požehnány! Buržoazie udělala si z vás lákavou školu pro davy drobného lidu, aby jim tu vštěpovala všechny ohyzdnosti své bezmezně přetvářky, aby je tu otravovala všemi duchovními jedy svého pokryteckého idealismu, pěkně doplněného spekulací s nejnižšími pudy. A přece jste útěchou opuštěných, utištěných, zotročených, přece jste dárci světa a života zavřeným, přece jste laskavými průvodci veliké touhy, která nemůže ze čtyř stěn a z ulic denně stejných! Přes všechny měš-

tácké jedy, které z dnešního filmu obecného snaží se proniknouti do lačných a vnímajících duší, posiluje přece prudký život filmů pravěky pud k svobodě a radostnému opojení, aspoň touhy udržuje naživu v zakřiknutých lidech.

5 Po deset let zápasila Minka denně, ustavičně, o drobečky života s laskavou matkou a nelaskavou chudobou. Tisíc rudých vidin, naplněných červenými vodotrysky radosti a žhavými ohňostroji vášnivých představ, zahořelo jí v té době ve snách, ale dobrota jejího srdce poutala ji k rodině, kterou
10 podporovala. Dobrota srdce nedovolila, aby jí narostla křídla. O dlouhé míle předběhla matku bystrostí, vzděláním, uvědomělostí, představami o životě, tisíckrát zachvěla se chutí k životu a revolučními vidinami, ale co matka v ní nezlomila svou řeholí, to chudoba vybrala z jejího nitra jako mláďata
15 z hnízda: mladá energie, která jistě klíčila kdysi v tomto snědém těle s temnými, jiskrnými očima, uvadla, rudé myšlenky a teorie vybledaly v drobné praxi skutečného života, jež poznala jen v jeho projevech nejvšednějších; přes všecku sečtlou a informovanou inteligenci svou zůstávala Minka naivní školáčkou. A pomalu v její šestadvacetileté duši, ve které dusily se touhy a která nebyla nikdy provětrána velikou bouří, počal
20 také růsti mech předsudků, které jí ubily mládí a proti nimž tolik se nabojovala: touhy byly tu ještě, ale nebyly poutány již jen matčinou řeholí a dceřinou dobrotou srdce, nýbrž také
25 dlouhou nezkušeností, obavami, které zbyly ze stálého zastrašování. Minka počínala mítí strach z ovoce, kterého neokusila a o jehož pravé chuti měla jen naivní představy, a odtud byl jen krůček k tomu, aby nepoznané a neokusené odsoudila jako nedovolené. Aspoň pro druhého. Bezděčně spojovala se teď
30 často s laskavou matkou proti své mladší sestře, která počínala také již zápasiti o drobečky života.

Bylo však třeba se rozhodnouti. Minka přece ještě doufala. Tak smutné to s ní nebylo, aby chtěla navždy zarůstí mechem zahořklého staropanenství a dobrovolně se nakonec zalknouti
35 v rodinné kleci. Ale dovedla si doopravdy představití již jen jediné východisko: věděla, že je s ním spojeno nejméně nadějí, ale cítila také, že k jinému uniknutí chybí jí křídla. Učí ní tedy, co může, snad přijde pak – zázrak.

Minka se zasnoubila s člověkem dobrého srdce. Na několik neděl vymkla se tím úplně z matčiny řehole, přijímala první neočekávané dárky. Nic jiného se nestalo, nehledíc k ohromnému čtveráctví, které spíše ze zvyku než z potřeby provedla tajně. Na rozloučenou s děvčaty uspořádaly s přítelkyní večírek v jedné panenské světnici, s rosolkami, cukrovinkami a zpěvem. Týden na to myslila, byla tím rozrušena, svým tajemstvím. Také při tom nic se však nestalo. Byla poněkud zklamána druhého dne, poněvadž ji bolela hlava. S nechutí vzpomněla si, že jedna družka přinesla jí knihu o lásce a manželství. Slyšela již dříve o ní, že je velmi pravdivá. Ale Minka si ji nevzala. Minka se jí bála. Nemohla by prý milovat, kdyby to všechno znala.

Třebaže však „to všechno“ zůstalo jí neznámo, neví Minka doposud, miluje-li. Když se vdala, dělo se s ní něco příjemného a dobrosrdečného, a starosti o byt a vůbec o novou klec a novou řeholi, diktovanou poměry a okolnostmi, nedaly jí zamyslet se příliš hluboko. Ale když za půl roku dostalo se všechno do pravých kolejí: Minka přišla z kanceláře a její muž přišel z jiné kanceláře a sedli si za společný stůl a pověděli si nejnovější příhody, napadlo Minku náhle, tak docela bez souvislosti s ostatním, že by si přece jen měla přečísti tu knihu o lásce a manželství. Ale to byl hloupý nápad. Rychle jej odhodila. Pocítila, že se té knihy bojí nyní ještě více než dříve. Snad z jiného důvodu.

Minka chodí teď zase často do biografu. Někdy zajde také k své laskavé matce. Lépe si teď rozumějí. Matka ji nekrmí již mravnými průpovídkami ani výstrahami a zákazy. Ví, že má hodnou dceru. Z klece tak pěkně do klece odhopkovala, zármutku jí nezpůsobila. Spolu trochu pomlouvají mladší Martu, která má prý tvrdou palici, poněvadž nejraději mlčí. Jen v jedné věci nedorozuměla se dosud laskavá matka s hodnou dcerou. Minka nechce mít dítě, na to je prý ještě dosti kdy, ale paní Pěnkavová má své zásady: dítě smiřuje a spojuje. Laskavá matka neví sice, co v Minčině domácnosti mělo by býti smířeno a spojeno, pokud vidí, je tu všechno v pořádku, ale zásada musí býti zdůrazněna, když někdo proti ní brojí. Nicméně, Minka chodí raději do biografu.

Podle veškeré pravděpodobnosti však bude mít za rok, za dvě leta dítě přece. Nepřijde-li zázrak. V biografu zapomíná Minka na řeholi manželství a chudoby. V přestávce neopouští svého sedadla, ale zavře oči a sní červené sny. Jako rozcuchané
5 děvče jezdí na koni bez sedla po širých krajinách neznámých. Jako elegantní dáma sedí v lenošce na palubě transatlantiku. V italské hospodě tančí se snědým divochem, který zcela jistě nechodí do kanceláře. A když se vrací z biografu malátná, schlíplá, ví, že ji sice nečeká laskavá matka s morálními průpovídkami, ale že je to přece jen klec s holým bidélkem, do
10 které vejde. Někdy chce se jí zatoulati se. Jako když zakrnělými křídly zatřepotá domácí kur. Ostatně, kdožví, někdy člověku křídla přes noc narostou. Nějakou hloupost může Minka ještě provést. Ani ta však nevylučuje té pravděpodobnosti největší, že za několik let počne své děti krmiti mravními průpovídkami po vzoru své laskavé matky a že s týmiž
15 všemi předměstskými předsudky vynasnaží se oloupiti je o mládí a navždy zmrzačiti jejich chtivé duše...

Minka je tedy vdána. Laskavost a starostlivost paní Pěnkavové doléhá nyní hlavně na Martu, o šest let mladší. Také Marta má dobré srdce a podrobuje se řeholi domova a chudoby ze strachu, aby laskavou matku neranila mrtvice. S malými odstíny historie se opakuje. Jenže Marta viděla osud sestrin a má ještě slabší žaludek než Minka. Nezápasí, ale
25 uvažuje. Nemá také tolik krve veselé, ale zbabělé jako Minka, v jejích očích není jisker, ale je v nich hloubka, někdy temná jako bezhvězdná noc. Marta jde někdy po ulici, jako by skrývala na zádech složená křídla. Její touhy zalétají jistě až na břehy Gangu. Je dětsky prostá a veselá, rozechřeje-li se, ale
30 její první přečin proti řeholi matčině nebude naivní. Paní Pěnkavová stává se jízlivou.

Vyhraje laskavá matka také svůj druhý zápas s mládím a životem proti mládí a životu? Všecky mocnosti dnešního života jsou na její straně, jen rudá síla pravěkého pudu k
35 bodě a radosti nikoli.

Matko ctihodná a laskavá, z jejíchž modrých očí září добрota a všecky předměstské předsudky, bydlíte třicet let v témž bytě téhož domu a domníváte se, že je to ctnost, kterou jsou

povinný vaše děti po vás zdědit. Chcete-li činit pokání za tento hřích proti přírodě i za všechny ostatní, za své morální průpovídky, dobré rady, výstrahy a zákazy, za pokroucené, ochuzované, ničené mládí, kupte Martě lístek první třídy na cestu kolem světa. Pak teprve bude vám dopřána klidná smrt. 5

Na březích Gangu pod Benaresem čeká již hnědý Ind s loďkou pro mladou lady z Čech, která přijde se projeti po svaté řece s mladým sáhibem.

V Činčilích, dědině rychle rozkvétající v mírné, líbezné krajině na levém břehu půvabné říčky, stojí naproti nádraží bývalá panská hospoda, dnes republikánskou správou panství
 5 pronajatá místnímu starostovi. Je to malý, dosti nevlídný hotel, sídlo oficiálních korporací místních s jediným větším sálem v obci. Obchody jsou tu dobré, poněvadž v létě bývá objekt obležen výletníky a letními hosty, a v zimě může počítati aspoň s pasažéry několika lokálků, které mají v Činčilích svůj
 10 venkovský uzel železniční. Poněvadž však je objekt pouze najat, správa panství je netečná a neodborná, daně nesmyslné, spočívá na celém hotelu jakýsi kalný závoj zanedbanosti, málo vyhovující civilizovaným požadavkům dnešním.

Žije-li však člověk na venkově jednak z opatrnosti, aby
 15 nebyl uštván příliš mnoha bližními a městskými požitky, jednak ze záliby pro svěžejší vzduch a přírodnější okolí, a jezdí-li nadto téměř denně do města, necítí se zvláště nespokojen, zasedne-li někdy večer za některý stůl v panské místnosti tohoto hostince a hotelu, která má před malou vedlejší šenkovnou tu přednost, že je větší a má na stolech ubrusy. Skrovné
 20 požitky, které hostinec poskytuje, nelze nazvati zdraví nebezpečnými. —

Na celé budově a jejím normálním životě nenajdeš zhola nic výjimečně zajímavého. Vše, co se tu obvykle děje, děje se
 25 jinde podobně. Povídkář našel by tu ovšem dosti všeliké látky pro svou spisovatelskou fantazii, kdyby šel po stopách očividných románů i všelikých klípků a řečí; našel by tu také hojnost figurek, jako obyčejně spíše komických a zarmucujících než hrdinských a povznášejících. Ale o to vše nám neběží.
 30 Spíše o cosi typického, o malou ilustraci k nauce o třídním boji, jež dávají tak rádi do uvozovek právě ti, kdož jsou třídně nejvíce obrnění.

V hostinských místnostech činčilského hotelu je velmi podstatný rozdíl mezi ranními hodinami a hodinami večerními.
 35 Nebývá všude takový ruch již téměř od páté hodiny ranní.

Zde to dělá nádraží. V půl šesté odjíždí první vlak do města a přijíždí lokálka, jejíž pasažéři čekají tu na další vlaky. Hlučným a udýchaným útokem vrhnou se do šenkovny, kde jsou již připraveny hrnečky s bílou a černou kávou a skleničky na rum a podobné lihoviny. Jsou jim podávány jen na pult: každému jest odnésti si svůj nápoj s pečivem nebo bez něho ke stolu nebo také jen stranou, kde jej pozře vestoje, je-li větší nával a spěch. Většina těchto lidí spěchá, ale spěchá patrně jen „ze zásady“, neboť jiné příčiny ke spěchu není. Mají nejméně půl hodiny kdy na svou snídani.

V těchto ranních hodinách panuje tedy v hostinci zevní rovnost demokratická, lidé kupí se tu a rozsedají bez ladu a skladu, neroztřídění a neteční ke svému sousedství. I panská místnost je dosud v nepořádku, špatně osvětlena, pracují tu pravidelně ještě košťata služebných žen a dívek; hosté, kteří sem vniknou při větším návalu, usedají bez výběru na nejbližší volnou židli. Ledaže samotář zarytý sedne si tu a tam do nejvzdálenějšího kouta.

Jinak je tomu v hodinách večerních. Denní a pravidelnější hosté usedají za „své“ stoly, aspoň v normálních dnech, nebrání-li jim v tom příliv cizinců. Patero stolů podle stěn má svou povahu, každý jinou. Dvě kulatých stolků uprostřed, méně pohodlných, bývá vyhrazeno povětroňům, které sem náhodou spadnou.

Nuže, o tom hlavním pateru lze říci asi toto:

První a nejdůležitější, také nejdelší stůl, zaujímající vedle kamen celou levou stranu, má povahu národně demokratickou, lépe řečeno velkoburžoazní, protože sedává za ním i honore ze strany práce, nehledíc k jednomu fašistovi z jistého ministerstva. Jeho ozdobou bývají senátoři, také bývalí ministři, a ovšem vyfintěné a hlasité dámy. Je to stůl jednak finančních možností, jednak titulů. V letní sezóně je zvláště hojně obsazen kvetoucím masem a kapacitami. Vedle vlastností právě vyjmenovaných je znakem tohoto stolu nadutost, nehledíc k jedné nebo dvěma výjimkám, odůvodněným inteligencí. Největší arogancí a nejmenší kapacitou finanční vyniká fašista. Jest ještě poměrně mladý: to ho omlouvá.

Druhý dlouhý stůl pod okny bývá v letní sezóně obsazen

mladším světem buržoazním, více nebo méně intelektuálním. Muži hledí tu spatra na tituly a velké finance sousedního stolu, jejich dámy jsou zformovány, pomalovány a ošaceny podle nejnovější módy. Stůl velkoburžoazní myslí si o stole buržoazně intelektuálním: To je něco méněcenného, jako komedianti. A stůl buržoazně intelektuální myslí si o stole velkoburžoazním: To jsou volové! Snad není s tímto úsudkem „vedle“, ale nutno doznati, že ve službách buržoazie je dobře placen.

10 To ovšem není rozpor třídní, to je rozpor kastovní. Každá vládnoucí třída opovrhne v srdci svém těmi, kdož jí dodávají za její peníze „svatého ducha“ nebo připravují jí zábavu. A intelektuálové každé třídy mají v žaludku své chlebo-dárce, skutečné držitele materiální moci v třídě, kteří nebý-
15 vají požehnání „svatým duchem“ nebo aspoň velmi, velmi jednostranně: pro úsilí o moc nemají kdy seznámiti se s „duchem svatým“ aspoň v jeho třídní podobě a v rozsahu poněkud uspokojujícím milovníky vědění a umění.

Mine-li letní sezóna, bývá druhý stůl vyhrazen vesnické
20 honoraci, obecním notáblům a jejich přívržencům, půvabně pokryt maloměšťáckým oparem. Tito lidé, velmi politováníhodní, ale svou omezeností nebezpeční obci i spoluobčanům, většinou ziskuchtiví, a tudíž vlastenečtí, pošilhávají uctivě k buržoazním židlím, ale sklízejí čirý nevděk. Ještě se nikam
25 nedostali, aby jim „páni“ mohli aspoň jejich omezenost odpustiti. Nejstarší a nejnebezpečnější z nich oddávají se po desáté hodině fašistickým snům a ferblu: těchto dvě věci, jak známo, v Československu souvisí.

Třetí stůl necháme si na konec. Stůl čtvrtý nemá vyhra-
30 něné povahy, ale je to slušný stůl. Sedávají za ním „lepší“ hosté náhodní, maloměšťáci z lokálek, obchodní agenti a vůbec lidé, k nimž nemá člověk poměru, protože je vidí poprvé: ledaže muž zvláště hovorný baví tě chvíli nebo obtěžuje, nebo pěkná žena láká na chvíli tvé oko.

35 Pátý stůl je u dveří; to je stůl proletářský. Zaň usedají upracovaní lidé, rovněž hosté většinou náhodní. Neodvažují se dále od dveří, plaše uvíznou na nejbližší židli. Nikdo si jich nepovšimne kromě číšníků. Buržoazní stoly hledí, aby jich

vůbec nepozorovaly. Nechtějí nic vědět o jejich existenci. Pátý 5
stůl je v pološeru a lidé se u něho pravidelně nejčastěji stří-
dají. Až k buržoaznímu stolu nikdy nedojdou a „páni“ ne-
přiblíží se k nim, ledaže vycházejí nebo přicházejí dveřmi. Fa-
šista z ministerstva podívá se přitom na ně tak zvyška, jako 5
by to psi prašiví byli.

A konečně. Mezi druhým a čtvrtým stolem v koutě je ku-
latý stolek; za ním sedává tu a tam dvě tré komunistů k ne-
malé mrzutosti denní společnosti. Komunisté nejsou plaší,
rovně chodí na svůj ostrov a počínají si tu jako páni. A je- 10
jich nejmilejší zábavou jest pozorovati, jak se tu srážejí zblízka
nebo na dištanc úlomky tříd a kast. Hledí, kterak jedni jsou
spokojeni bohatstvím a tituly, druzí intelektuální službou své
třídy, jiní maloměšťáctvím a jiní těžkou prací a nouzí, a vidí,
že na tomto místě všechny spojuje zdánlivě jen hospoda a nic
jiného. Nenávistné a zlomyslné pohledy křížují a srážejí se 15
v hustém vzduchu, a kdyby někdo vpustil do něho prudké slo-
vo hlasité, srazí se i lidé navzájem, srazí se třída s třídou,
kasta s kastou, omezenost s uvědomělostí, předsudek s prav-
dou.

Ovzduší večerních hodin nabito je tu nevraživostí vzájem- 20
nou, která se schovává za slušné více nebo méně chování, za
zdvořilost a konvence, ale prozrazována je pohledy a hrou
svalů kolem rtů. Tito příslušníci jednoho národa s gustem
zpolíčkovali by se někdy navzájem, těchto patero stolů vrhlo 25
by se rádo jeden na druhý, nikoli z individuálních nechutí, ale
z kolektivních nenávistí, jejichž zdrojem je kapitalistická anar-
chie.